

MYNT KONTAKT

NOVEMBER 1977

9

SVERIGE 4:75
NORGE 6:75
DANMARK 6:95
INKL. MOMS

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Göteborgs förste myntsamlare

Sid 16

**Hur mycket
var en
dubbel plåt
eller dubbel
slant?**

Sid 4-5

**Ny artikelserie: MASKINTILLVERKADE MYNT
Varianter och felpräglingar**

Sid 8

SNF Medeltidssektionen
och det preliminära
vårprogrammet

Sid 3

"RYDÖSEDLAR"

Sid 13

Prov och polletter från Myntverket

Sid 7

LOKALMYNT - NY FLUGA

Sid 15

Myntfynd i kyrkor och gravar

Sid 18

SUOMALAISET LUKIJAMME VOIVAT KIRJOITTAA MEILLE SUOMEKSI

Sid 24

Novembererbjudande

SEDLAR 10 KRONOR			SEDLAR 5 KRONOR			SVERIGE 2 KRONOR		
1910	1/1+	350:-	1889	1	675:-	1876	1(+)	250:-
1910	1(+)	395:-	1890	1+	875:-	1876	1?	40:-
1913	1+	550:-	1907	0	2650:-	1877	1(?)	65:-
1913	1?	130:-	1911	1+	875:-	1877	1?	50:-
1914	1	250:-	1914	1+	395:-	1878	1?/1	75:-
1915	1+	575:-	1916	1+	325:-	1878	1?	50:-
1915	1/1+	325:-	1916	1	225:-	1880	o. 1?	125:-
1916	1/1+	450:-	1917	1?	175:-	1880	och 1?	75:-
1916	1	250:-	1917	1+	400:-	1890	1?	50:-
1917	1	175:-	1921	01	750:-	1892	ofl 1?	125:-
1922	1+	175:-	1923	1+/01	450:-	1892	fla 1?	50:-
1924	1/1+	175:-	1923	1+	350:-	1897	1+/01	650:-
1925	1/1+	150:-	1930	1	125:-	1898	1	75:-
1925	1+	350:-	1933	01/0	250:-	1897	1?	35:-
1926	01	450:-	1937	01a0	150:-	1900	1?	45:-
1926	1	125:-	1940	0	70:-	1904	puts 01/0	1150:-
1928	1	125:-	1940	01	40:-	1904	1(+)	125:-
1929	1+	160:-	1941	01	55:-	1904	1	75:-
1929	1	110:-	1942	1+	25:-	1904	1?	35:-
1930	1/1+	95:-	1942	01	35:-	1906	1	80:-
1931	1	45:-	1943	01	35:-	1907	01	475:-
1932	1	50:-	1944	01	35:-	1907	1?	30:-
1932	1+	75:-	1944	1+	20:-	1910	1	25:-
1933	1	50:-	1945	01/0	65:-	1912	1(+)	125:-
1933	1+	85:-	1946	1+	25:-	1912	1?	35:-
1934	1	40:-	1946	01	35:-	1913	1+a	125:-
1935	01	90:-	1947	0	40:-	1913	1	25:-
1936	01	85:-	1947	01	25:-	1914	1/1+	75:-
1936	1+	45:-	1948	0	75:-	1914	1?	25:-
1937	01/0	85:-	1948	jub 01/0	110:-	1915	1	40:-
1937	01	65:-	1948	jub 1+	60:-	1922	1	25:-
1938	1+	40:-	1949	01	25:-	1924	1+/01	150:-
1939	0	110:-	1949	1+	15:-	1924	1	30:-
1939	1+	45:-	1951	0	60:-	1926	01a0	350:-
1941	1+	150:-	1951	1+	15:-	1926	0	500
1942	0	175:-	1952	0	25:-	1926	01	195:-
1942	01	95:-	1952	01	15:-	1926	1(+)	30:-
1944	1+	30:-	1954	0	40:-	1928	1	30:-
1944	1	20:-	1954	01	25:-	1929	01/0	425:-
1944	01	50:-	1955	1+	15:-	1929	1+	55:-
1945	0	45:-	1955	0	40:-	1930	1+	45:-
1945	01	30:-	1956	0	30:-	1931	01/0	175:-
1946	1	75:-	1956	01	15:-	1931	1?/1	15:-
1947	1+	20:-	1959	0	75:-	1934	1?/1	15:-
1948	0	45:-	1960	01	15:-	1935	1?/1	15:-
1948	1+	20:-	1961	01	30:-	1936	0	100:-
1951	01	30:-	1961	0	50:-	1936	01/0	60:-
1952	01	30:-	1962	0	95:-	1936	1+	20:-
1954	0	45:-	1962	01	60:-	1938	0	60:-
1955	0	30:-	1962	x 0	600:-	1939	0	45:-
1957	0	30:-	1963	0	25:-	1940	0	20:-
1958	0	30:-	1963	01	15:-	SVERIGE 1 KRONOR		
1960	0	50:-	1963	x 1+	50:-	1924	m.p 01/0	295:-
1962	0	35:-	1966	x 0	75:-	1931	0	175:-
1963	0	30:-	1967	01	15:-	1939	Spr 01	30:-
1963	x 0	65:-	1967	x 0	75:-	1939	St 01/0	125:-
1968	0	20:-	1974	0	10:-	1939	01/0	75:-

Alla priser inkl. moms. - Full bytesrätt inom 8 dagar.

Porto tillkommer.

PEO MYNTHANDEL AB

DROTTNINGGATAN 29, BOX 16 245, S-103 25 STOCKHOLM

TELEFON 08-21 12 10

MYNTKONTAKT

SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(vardagar 10.00-13.00)

Myntkontakt:
Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer mellan
den 10:e och 15:e varje månad
Ingen utgivning under juni och juli

Prenumeration: helår 43:75

REDAKTION

Ansvarig utgivare:

Lars O Lagerqvist

Huvudredaktör:

Torgny Lindgren

Teknisk redaktör:

Nils Åberg

Telefon 08-24 31 10

Box 1310, 111 83 Stockholm

Redaktionskommitté:

Madeleine Greijer

Bengt Hemmingsson

Frank Olrog

Bertel Tingström

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Annonschef:

Michael Dörsch

Telefon 08-21 47 45

Box 16 245, 103 25 Stockholm

Annonspriser exkl. moms:

4 sidor (mittuppslag)	2 865:—
2 sidor (mittuppslag)	1 510:—
2:a omslagssidan	920:—
omslagets 4:e sida	1140:—
1/1 sida (157 x 220 mm)	700:—
2/3 sida (104 x 220 mm)	485:—
1/2 sida (157 x 108 mm)	365:—
1/3 sida (50 x 220 mm)	260:—
1/4 sida (76 x 108 mm)	200:—
1/6 sida (50 x 108 mm)	140:—
1/12 sida (50 x 52 mm)	75:—

Sista materialdag:

Den 15:e i månaden

före utgivning

Annonsmaterial:

Negativ eller positiv offsetfilm

För typografering och sättning av
annonser debiteras nettopriser

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

ISSN nr 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Höstprogrammet november-december 1977

EXTRA ÅRSMÖTE och KLUBBMÖTE. Onsdagen den 23 november kl 18.30. Östermalmsg. 81. 1. Fråga om höjning av årsavgiften. 2. Nytt kontrakt angående depositionen av Svenssons samlingar i Kungl Myntkabinettet.

Ernst Nathorst-Böös talar om gamla aktiebrev och deras historia.

KLUBBMÖTE. Onsdagen den 14 december kl 18.30. Östermalmsg. 81. Året avslutas med "liten julfest".

Medeltidssektion

På senare tid har man kunnat iaktta ett stegrat intresse för medeltids-numismatik. Då det tidigare inom SNF funnits en medeltidssektion kallad "Örtugen" vill vi — några samlare och intresserade — med dessa rader kalla till ett möte den 7 december kl 18.30 i SNF:s klubb-lokal, Östermalmsg. 81, för att om möjligt återuppliva medeltidssektionen. Om du ej har möjlighet att närvara vid detta möte men är intresserad, meddela då SNF:s kansli så vi kan ta kontrakt senare.

Vårprogrammet preliminärt

KURS I MYNT-, MEDALJ- OCH SEDELKUNSKAP påbörjas under våren och beräknas fortsätta minst ett år.

Preliminär lokal: SNF, Östermalmsgatan 81, Stockholm. V g anmäl ditt deltagande till kansliet; blir antalet för stort, måste vi kanske flytta kursen till annan lokal.

1. Onsdagen den 18 januari kl 18.30. Introduktion: Litteratur, grundterminologi osv. Att skaffa mynt. Lars O Lagerqvist.

2. Onsdagen den 22 februari kl 18.30. Priser på varor och löner. Utvecklingen från våra dagar och bakåt i tiden. Inflationer.

Lars O Lagerqvist.

3. Onsdagen den 19 april kl 18.30. Bernadotternas mynt i Sverige. Från bröllopsfemtiökronan till Karl XIV Johan.

4. Onsdagen den 24 maj kl 18.30. Vår egen tids mynt: Utlandet. Från guldmyntfot till kreditmynt (1816-1978).

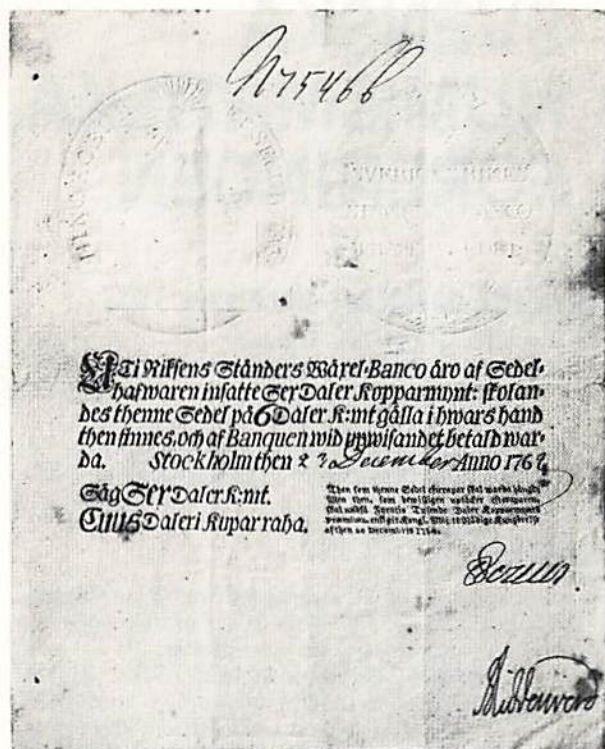
ITALIENSK AFTON ordnas tisdagen den 24 januari 1978 i Kungl Myntkabinettet. Vi bese "Från aes rude till lira i Italien" under ledning av dr Ernst Nathorst-Böös samt åter italiensk supé i lunchrummet (obligatorisk anmälan). Medtag mynt och sedlar du vill fråga om!

MEDELTIDSSEKTIONEN träffas preliminärt på Östermalmsg 81 kl 18.30 tisdagen den 10 januari, tisdagen den 7 februari, tisdagen den 14 mars och tisdagen den 25 april.

MEDALJAFTON ordnas onsdagen den 15 mars kl 18.30 på Östermalmsgatan 81. Dessutom hoppas vi kunna arrangera en utflykt till Eriksbergs slott för att kunna bese medaljerna i friherre C J Bondes samling under våren.

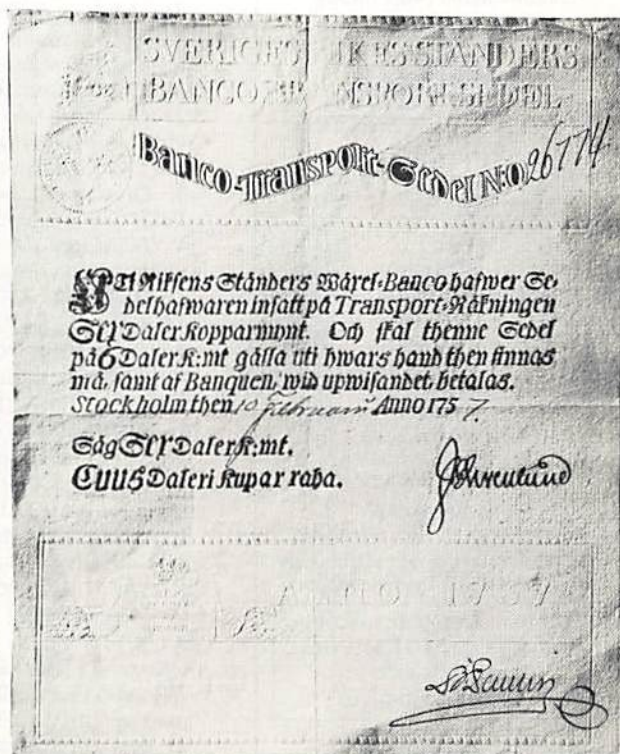
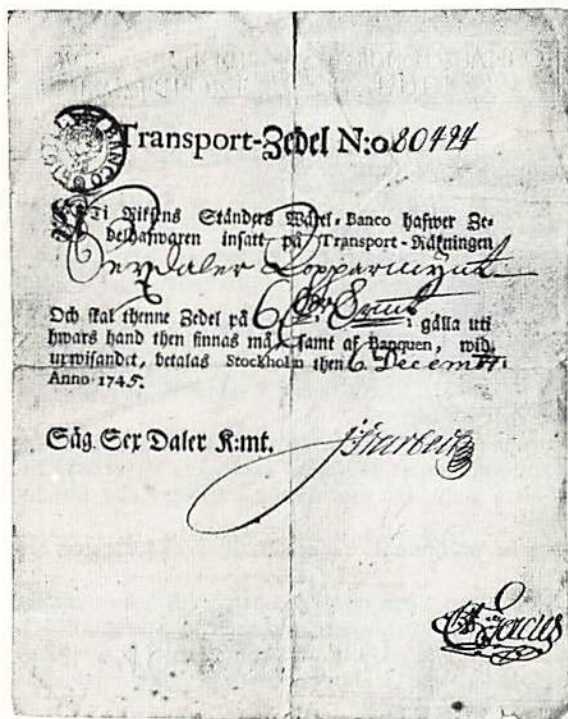
RESAN TILL ROM är preliminärt planerad till vecka 19 eller 20 (8-14 resp 15-21 maj).

AUKTION hålls tisdagen den 4 och onsdagen den 5 april, som vanligt i Statens historiska museum, Stockholm (ingång från Storgatan 41). ÅRSMÖTET hålls torsdagen den 1 juni och kommer att kombineras med en utflykt till Uppsala, varvid Universitetets Myntkabinett visas av dess föreståndare dr Bertil Waern.

I oktobernumret av MYNTKONTAKT s 7ff publicerade vi några utdrag ur myntguardien Peter Jakob Hjelm's dagbok från 1790-talet, **Sqvallet i politiken**. Dessa utdrag visade, att benämningarna — eller låt oss hellre säga öknamnen — "fahnehjelmare" på finska generalkrigskommissariatets fältkassapolletter och "långrockar" på utredningkommissionens obligationer var samtida med sedelsubstituten i fråga.

ILL. 1
Sedlar å 6 daler kopparmynt
"Plåtsedlar", "plåtar"
Skala 1:2

Hur mycket var en plåt? Hur mycket var en dubbel slant?

En räkneövning för sena tiders barn

Av TORGN Y LINDGREN

En annan mynthistoriskt intressant detalj i Hjelm's dagboksanteckningar, som det är värt att lägga märke till, är att han då och då begagnar myntbenämningar, som härrör från tiden före 1776-77 års realisation, trots att han skrev på 1790-talet.

Hjelm begagnar sålunda vid flera tillfällen uttrycket *plåtar*, exempelvis den 13 november 1795: "En famn ved kostar 14 *plåtar*." Hur mycket var en *plåt*?

Denna myntbenämning har en rätt komplicerad bakgrund. Ursprungligen avsågs med *plåt* ett kopparplåtmynt med prägelvärdet 2 daler silvermynt. Under tiden 1680-1715 var pariteten officiellt 1 riksdaler = 2 daler silvermynt. Kopparplåtmyntet 2 daler silvermynt benämndes då *riksdalerplåt*, senare endast *plåt*. Det var vanligt, att folk räknade om kopparplåtmyntens i daler silvermynt uttryck-

ta prägelvärde till daler kopparmynt: ett plåtmynt å 2 daler silvermynt benämndes sålunda 6 daler kopparmynt, ty 1 daler silvermynt var efter 1664 = 3 daler kopparmynt. Benämningen *plåt* överflyttades sedermera till sedelvalören 6 daler kopparmynt, som banken gav ut 1745-76. (Ill. 1)

Enligt 1776 års realisationsföreläggning var avsikten, att bankens sedlar utgivna före 1777 skulle dras in "efterhand", men så länge de ännu fanns i allmänna rörelsen omloppande, skulle de gälla till ett med 50 % deprecierat värde. Under det att det officiella parivärdet efter 1715 var 1 riksdaler = 3 daler silvermynt = 9 daler kopparmynt, sattes sedlarnas värde nu till 1 riksdaler = 18 daler kopparmynt. En *plåt*, 6 daler kopparmynt, var sålunda $\frac{1}{3}$ riksdaler. En riksdaler var indelad i 48 skillingar å 12 runstyc-

ken; en *plåt* motsvarade sålunda 16 skillingar, och den vedfamn, som vi nämnde nyss, kostade 14×16 skillingar = 4 riksdaler 32 skillingar.

Några andra tillfällen, då Hjelm talar om *plåtar*, kan vi ange: den 20 oktober 1793 hade några hovmän gjort narr av en del personer, som måste "mutas med 50 *plåtar* till mans", dvs $16\frac{2}{3}$ riksdaler; den 25 december 1795 berättas, att "konungen köpt ett slagadt svin af en bonde för fem *plåtar*"; den 28 juli 1796 heter det, att "vid Carlstad marknad såldes hafren till en *plåt* tunnan" och den 9 oktober 1797 säger Hjelm, att "finnarne nu köpa här spannemål till 13 *plåtar* för rogen".

Märkvärdigt nog räknar Hjelm på ett par ställen även om stora belopp till *plåtar*, sålunda den 12 april 1793: "Unga konungen får ej mer än 30.000 *plåtar* om året i

handpenningar" och den 31 maj 1796: "Baron Staehl får 40.000 plåtars pension": dessa belopp motsvarade 10.000 resp 13.333 1/3 riksdaler.

I januari 1798 begagnar Hjelm både daler och plåtar på tal om de stigande kolpriserna, sålunda den 19: "Vid Näsnullta hamnar gifvas 21 dr för lästen. Vid Rosersbergs bruk 28 dr", men den 22 januari: "Bruken ge nu fem plåtar lästen." En plåt var, som vi nyss sade, = 16 skillingar och en daler sjättedelen därav, dvs 2 skillingar 8 runstycken. Hjelm talar sålunda här om en pristegring från 21 till 30 daler, dvs från 56 till 80 skillingar eller annorlunda uttryckt från 1 1/6 till 1 2/3 riksdaler. (När Hjelm här talar om mellansvenska bruks utgifter i daler, menar han daler kopparmynt. Vi skall i ett kommande nummer av MYNTKONTAKT tala litet om var i vårt land gränsen gick mellan räkning i daler kopparmynt och daler silvermynt.)

Uttrycket daler begagnar Hjelm såväl om små som om stora belopp. Den 3 januari 1791 berättar han: gardet "har 1/2 daler om dagen på man" och den 3 februari 1792: "Det lägre borgerskapet i Gefle får 4 1/2 daler om dagen för vackthållningen." Stora belopp är det däremot

fråga om den 15 april 1792: "Banquen måste betala ut 40.000 daler", den 23 oktober 1793: en ny byggnad för gardet "kostar trettio tusende daler" och den 7 november 1795: "Fyrverkeriet kostade 8 hundrade daler."

De före 1777 präglade kopparmynten skulle också fortfarande vara giltiga i allmänna rörelsen. Det stora kopparmyntet med prägelvärdet 2 öre silvermynt (dvs = 6 öre kopparmynt) gällde för 1/2 skilling (= 6 runstycken). Detta mynt (ill. 2) kallades ofta för dubbel slant, och det är den benämningen, som Hjelm begagnar i en beskrivning av det exceptionellt kalla vädret den 7 juni 1794: "Is låg på vattnet, tjock som en dubbel slant."

Kopparmyntet med prägelvärdet 1 öre silvermynt (dvs 3 öre kopparmynt) gällde för 1/4 skilling (= 3 runstycken). Detta mynt (ill. 3) kallades oftast för slant, men en vanlig benämning var också styver; så hos Hjelm den 22 januari 1791: gardet har "fem styver om dagen och bröd", den 4 november 1795: "spisöl för 10 styver kannan" och den 26 december samma år: gardeskarlarna "få åtta styver mer om dagen".

När det är tal om stora belopp,

begagnar Hjelm ofta uttrycket tunna guld. Som vi klargjorde i oktobernumret av MYNTKONTAKT s 26f, motsvarade en tunna guld efter 1776-77 års realisation 16.666 2/3 riksdaler. Vi citerar ur Hjelm dagbok. Den 1 juni 1791: "Konungen skall hafva med sig öfver 24 tunnor guld i redbart mynt"; den 4 december samma år: "Hvar dag har på Drottningholm kostat en half tunna guld"; den 21 april 1792: "Franska trouppen har kostat riket tolf tunnor guld om året"; den 10 juni 1795: kungens och hertig Karls vistelse i Skåne "skall komma att kosta 13 tunnor guld"; den 13 oktober samma år: "Nils v. Jacobsson är hemkommen från Paris med 42 tunnor guld i subsidier. Vi skola sedan få 20 tunnor guld om året i 4-6 år"; den 26 april 1796: regeringen har "kommit åt 15 tunnor guld, som riksgäldscontoiret måst punga ut med"; den 3 november 1797: änkedrottningen har skänkt sin sonhustru ett halsband "värdt en tunna guld" och den 3 april 1798: "Nu säges att konungen köpt Ekolsund för 12-14 tunnor guld."

De utdrag ur myntguardienens Peter Jakob Hjelm dagboksanteckningar från 1790-talet, som vi har publicerat här ovan, är en ytterligare bekräftelse på vad vi ofta har kunnat konstatera, nämligen att gamla myntbenämningar envist håller sig kvar i vardagsspråket (se bl a Nordisk Numismatisk Årsskrift 1972, s 95ff). Vi har exempel på det än i dag: många säger sålunda riksdaler i stället för krona och kallar tjugofemöringen för tolvskilling; varför gör de det? Förklaringen är följande: 1855 blev den av allmänheten mest begagnade av de tre riksdalersorterna, nämligen riksdaler riksgälds, upphöjd till myntenhet under namnet riksdaler riksmünt och denna enhet ersattes redan 1873 av myntenheten krona med samma värde. Det är då inte svårt att förstå det folkliga namnet riksdaler i stället för krona. En riksdaler riksgälds var, liksom de andra riksdalersorterna, indelad i 48 skillingar: fjärdedelen av en riksdaler var sålunda 12 skillingar, en tolvskilling; en riksdaler riksmünt var, liksom en krona är, indelad i 100 öre. Eftersom en riksdaler riksgälds motsvarar en krona, motsvarar fjärdedelen därav, en tolvskilling, fjärdedelen av en krona, dvs 25 öre.

ILL. 2

Kopparmynt å 2 öre silvermynt
"Dubbel slant"
Skala 1:1

ILL. 3

Kopparmynt å 1 öre silvermynt
"Slant", "styver"
Skala 1:1

Några prov och polletter från myntverket

Av TORE ALMQVIST

En medlem i SNF, Hans Hellberg i Sundbyberg, har skrivit till MYNTKONTAKT och frågat om några moderna präglingar, som avbildades i Tonkins "Myntboken" för några år sedan. Två av dem presenterades som "rondeller" (fig 1-2), en som "1 öre i järn 1967?" (fig 3). Hans Hellberg undrar också över det provmynt "5 kronor 1970", som publicerades i MYNTKONTAKT 1975/10 och som visades av Malmö Mynthandel på den internationella myntmässan i Stockholm i oktober 1977 (fig 4).

Jag skall försöka berätta om dessa präglingar. Nr 1 och 2 är, som Tonkin observerade, av samma metall och storlek som resp 5 kronor (nuvarande format) i treskikt (kopparnickel, nickel, kopparnickel) och 5 öre (nuvarande format) i brons. Dessa modellerades av Léo Holmgren och slogs i medaljpress ca 1970. De var inte avsedda att tjäna som myntförslag (det framgår ju tydligt av de rent dekorativa bildelementen!), utan var närmast ett slags polletter som inom Myntverket begagnades för prov av myntautomater m m inför de nya mynttypernas införande. Televerket har liknande polletter, som reparatörerna använder för sina prov.

Den ensidiga provpräglingen (fig 3) i järn 1967, likaså av Léo Holmgren, är en reduktion av fransidan till den burna minnesmedaljen till Gustav VI Adolfs 85-årsdag detta år (därav årtalet 1882-1967). Se här om NNUM 1969 nr 1, s 8 ff. Den är ensidig, "brakteatpräglad", och framställdes i samband med diskussion inom myntutredningen rörande hur den lägsta valören skulle kunna göras så billig som möjligt. För att slippa att lägga upp en särskild modell till provet satte man helt enkelt medaljmodellen i reduktionsmaski-

nen. Något myntförslag var detta prov aldrig, utan det skulle användas för patineringsprov utanför Myntverket. Man ville veta, hur färgningen utföll på resp fördjupad och upphöjd sida och dessa utfördes på ett spikbruk i Närke (blå-anlöpning).

Provmyntet 5 kronor 1970 i treskikt (fig 4), varom mycket skrivits i pressen, blev heller aldrig framlagt som färdigt förslag. Ett enda exemplar undgick tydligen makule-

ringen. Det utfördes också av Léo Holmgren. Som jämförelse avbildas här (fig 5) ett liknande prov (makulerat), vars båda sidor är identiska. Det har fått en upphöjd kant med blomsterslinga, annars är det identiskt med åtsidan till det föregående. Dessa prov ingick i en serie, som skulle vara underlag för diskussion om hur förväxling mellan den planerade, förminskade 5-kronan och 1-kronan skulle undvikas.

FIG 2

Polletter använda vid Myntverket ca 1970 vid prov av myntautomater, -växlar m m. Nr 1 av samma vikt, sammansättning och storlek som 5 kronor (fr o m 1972), och nr 2 som 5 öre (fr o m 1972). Foto (liksom nr 3 och 5) Nils Lagergren

FIG 3

Provprägling i järn 1967, tillverkad under diskussionerna om billigaste möjliga framställning av valören 1 öre och använd för patineringsprov. Upphöjd gravyr på ena, fördjupad på andra sidan.

FIG 4

Ej framvisat provmynt om 5 kronor 1970 i treskikts kopparnickel och nickel. Privat ägo.

FIG 5

Liknande provmynt, men med blomsterslinga och identiska sidor. Makulerat.

Varianter, felpräglingar och vanlig åverkan

A. Fel och varianter uppkomna vid Myntverket

Många samlare av nyare svenska mynt undrar över felpräglingar av och andra egendomligheter på mynt, som hamnat i deras ägo, och försöker att genom insändare i tidningarna samt förfrågningar hos Kommittén mot myntförfalskningar, på museer m m få besked om vad de kommit över och hur felet eller varianten uppstått. I denna artikelserie kommer förre byrådirektören vid Myntverket, ingenjör Tore Almqvist, medlem av Kommittén mot myntförfalskningar, att ge besked om de vanligaste "kuriositeterna", hur de uppkommit och vem som är den skyldige, Myntverket eller enskild person.

man tvungen fortsätta att prägla Gustav V:s typer med året 1950. För att inte behöva makulera goda stamper graverade man om året till de nämnda 2-kronorsstamparna, så att där stod 1950 i stället för 1951. Metallen på sista 1:ans plats var emellertid hoppressad och under omhärddningen återkom denna siffra som en (svagare) kontur och kan därför läsas under 0:an (se bilden). Denna förklaring gäller också tidigare fall av "ändrat årtal". Mynten med sådana ändringar är alltså inte ompräglade och uttrycket "1950 präglat på 1951" och dylikt är med andra ord egentligen felaktigt. Jfr nr 4 nedan.

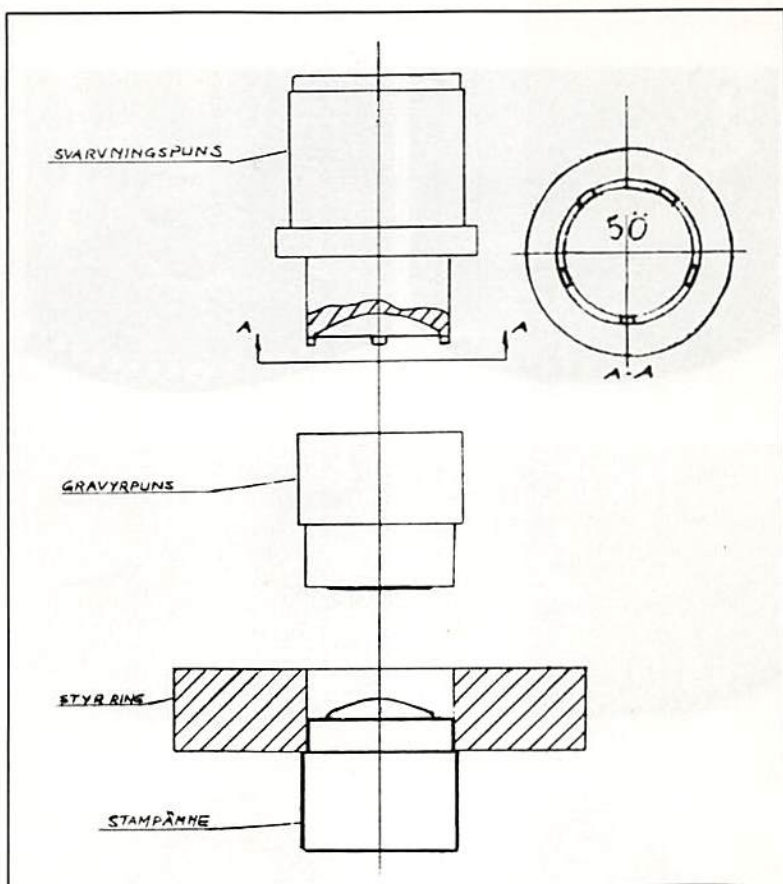
2 kronor 1950 (detalj i förstoring), där spår av siffran 1 trängt upp under nollan i året (A:1).
Foto: Axel O Larsson.

1. Ändrad siffra i året. Ibland har man på gravyrateljén måst ändra sista siffran i året. Numera förekommer inte detta, men de flesta samlare har råkat ut för detta fenomen, senast på mynt med året 1950. Gustav V avled den 29 oktober 1950, och då hade redan några stamper för 2 kronor med året 1951 färdigställts. I väntan på att Gustav VI Adolfs mynttyper skulle bli färdiga — det var de som bekant först på hösten 1952 — var

2. 5 öre 1964 med siffran "50" i åtsidans krona. Åtskilliga sådana exemplar är kända. Hur har de tillkommit? Man ser tydligt, att "50" ligger under gravyren i stampen. Dess sotiga tillstånd efter härdningen har gjort, att stampkontrollen inte sett denna felaktighet. Den härrör från den s k svarvningspunsen, som är märkt "5Ö" (= 5 öre) för att dess tillhörighet till just denna valör måste markeras till skillnad från svarvningspunsarna för de andra

a) 5 öre 1964 med "50" i åtsidans krona (A:2). Foto: Axel O Larsson.
b) Skiss utvisande hur felet uppkommit (teckning av Tore Almqvist).

myntsorterna. Stampen är före in-
punsningen formad som en upp-
höjd "bulle", eller låg kon med
avrundad topp (kallas "kuller" av
gravörerna); detta för att puns-
slaget skall kunna "ta" ordentligt i
stampens mitt. Svarvningspunsen
används som nedbringare vid den
första svarvningen av stampen. Vid
punsningen läggs först en styr-
ring på stampämnet. Gravyrpunsen
slås ned först. Den byts därefter ut
mot svarvningspunsen, som är utformad
med ett antal tappar som trycker
ner fördjupningar runt om gravyren
i stampen. För att icke skada gra-
vyren är den utsvarvad innanför
tapparna.

Då den felaktiga stampen puns-
des råkade ordningsföljden bli om-
kastad, så att svarvningspunsen
sattes in först. Trots den djupa
ursvarvningen kunde märkningen
"50" göra avtryck i "kullern" på
stampämnet. Då gravyrpunsen där-
efter sattes in och trycktes ner blev
märket "50" icke utplånat utan
var kvar under gravyren. (Se teck-
ningen!)

3. Några samlare kan möjligen
ha fått tag på 2 öre i järn från
Gustav V (troligen 1949), där en
felaktig krona förekommer. Vid in-
punsning i stampen var de ordinarie
punsarna utslitna och en felaktig
kronpuns (från ett provmynt 1909)
kom till användning. Emellertid la-
de man märke till detta vid den nu-
mera avskaffade myntgranskningen
och exemplaren drogs in. Kanske
något trots allt kom ut... Kronan
skiljer sig från den vanliga genom
att bli kronringen är annorlunda
och korset större.

4. En mängd varianter utöver de
ovan beskrivna har uppstått vid
punsningen av detaljer i moder-
stampen, eftersom moderstampen
fram till 1952 inte var komplett.
Detta förklarar sådana företeelser
som olika placering på myntytan,
spärrat årtal, stort, litet eller spräckt
myntmästarmärke och dylikt, allt
detaljer som slogs ner individuellt
med s k *skarpstämpel*. Någon gång
glömdes myntmästarmärket bort
(tex 10 öre 1945), ibland är det
överpunsat (TS på G på flera

valörer 1945). Inpunsningen, som
skedde med minst två slag, kunde
också orsaka "dubbelprägling". (Jfr
bilderna s 10!)

5. "Västeråsfemöringen" är ett
mycket oegentligt namn på 5 öre
(Gustav VI Adolf) i brons, som har
"klumpar" på eller omkring siffran.
(Se bilden s 11!) Namnet uppkom
genom att den första gången hitta-
des i Västerås. Felet är numera känt
— såvitt vi kunnat utröna — på näs-
tan alla 5-ören 1952-71 utom 1968.
Denna skäligen ointressanta felak-
tighet beror på följande. Bronsme-
tallen, som sedan 1952/53 har köpts
från annan leverantör, innehöll i
början mycket tennoxid, som verka-
de som slipmaterial på stamparna.
Dessa skickades då till hårdför-
kromning, varigenom de höll myc-
ket längre. Om emellertid en li-
ten bit av förkromningen lossnade,
uppstod ett hål i stampen, som lätt
förstorades och gav upphov till
dessa "klumpar". Det skall kanske
påpekas, att förkromningen ger helt
blanka mynt, även de upphöjda
partierna. Klumpar återfinns för

a

b

c

d

Användningen av skarpstämp-
lar för smärre detaljer i stam-
parna (före 1952) har orsakat
en mängd varianter, på vilka
några exempel ges (A:4)
(foto: Axel O Larsson):
a) 1 krona 1924, två varianter.
Detta år försvann punkterna
mellan årtalsiffrorna, något
som var arbetsbesparande men
som samtidigt gjorde in-place-
ringen av siffrornas skarp-
stämpel något ojämnare.
b) 1 krona 1938 med olika
inpusning av årtalet — spär-
rat eller något mera hopträngt.
c) Större och mindre G i mynt-
direktörens initial (= Grabe)
på 25 öre 1937 — två olika
skarpstämpel har använts.
d) 2 kronor 1940, där spår av
dubbelslag med skarpstämpeln
syns i siffran 4. Gravören har
"mättat" fel vid det första,
lättare slaget och korrigerat
detta med det andra, kraftigare.

övrigt även på andra ställen än runt
siffran "5".

6. "Brakteatpräglade" mynt, dvs
med ena sidan upphöjd, den andra
med samma bild fördjupad, har
ibland påträffats. Detta fenomen
uppstår när ett mynt fastnar i
präglingsmaskinen efter präglingen.
Själva slaget pressar samman me-
tallen och gör den hårdare. Så kom-
mer nästa myntplatt och lägger sig
ovanpå det redan färdigpräglade
myntet. Metallen är före slaget nå-
got mjukare. Vid nästa präglings-
slag kommer det kvarliggande, hård-
are myntets ena bild att tryckas in
i det nya ämnets ena sida, medan
den andra sidan får det normala,
upphöjda avtrycket av stampen.
Ibland fastnar båda mynten en
längre tid och flera slag följer, som
pressar upp metallen längs kanten,
vilket är fallet på det avbildade
exemplaret. Bild nederst s 11.

7. Ensidiga mynt förekommer
också, dvs ena sidan är slät. Sådana
uppkommer när två myntämnen
hamnat på varandra i präglingsma-
skinen, och då kan de sidor som
ligger mot varandra givetvis inte få
någon bild, eftersom de inte berörs
av stamparna. Ensidighet kan också
bero på bortfall av metall. Under
järnmyntstiden och särskilt den tid
då materialbristen var som svårast
hände det att järnbanden, som le-
vererades till Myntverket, var av
ojämn kvalitet. Banden var klippta
av vanlig svart järnplåt. Om ut-
gångsmaterialet haft inneslutna hå-
ligheter (gasblåsor), som valsats ut,
kunde någon del av ett band vara
"dubbelvalsat", som man uttryckte
det. En del plattor som stansades
ut ur ett sådant band föll isär redan
vid utstansningen. Men några en-
staka kunde hänga ihop fram till
präglingen och till och med bli
präglade. Då är emellertid frånsi-
dan skrovlig. Även bronsmynt kan
ha råkat ut för liknande missöden
och det har hänt, att endast en bit
av metallen "fallit bort" på grund
av felaktigheter i denna. På ett av-
bildat exempel har till och med
präglingen lyckats och ett tunt yt-
skikt fallit av efteråt. Ett ensidigt
"mynt", som i själva verket är en
pollett och inte slagen av Myntver-
ket, skall behandlas nedan (C: 2).

8. Otydliga eller försvunna bild-
detaljer. Dylika förekom i äldre
tider på grund av svag utprägling
— t ex Gustav Vasas 1-öron, för
att ta ett fall ur högen — men är

a) 5 öre (1969) med klumpar på siffran, s k "Västeråsfejling" (A:5). Felet kan förekomma på andra ställen. Foto (liksom b): Axel O Larsson.

b) 5 öre (1970) med klump på den romerska siffran "V" (A:5).

numera mindre vanliga. Dock känner vi några. I samband med att man 1942 reducerade silverhalten till 40 % byttes också mynttyper. Det var bråttom och gravören, professor Erik Lindberg, använde för 2 och 1 krona redan existerande modeller, till porträttet på åtsidan det han modellerat till 5-kronorsmyntet 1935 och till fransidans riksvapen det han utfört till 20-kronan i guld 1925. Reliefen var mycket låg, nödvändigt på grund av att den 40-procentiga legeringen är mycket hårdare än 80 %. Trots detta "tog" inte alltid präglingen och efterkontrollen missade ett och annat exemplar, där lejonet i riksvapnet (folkungalejonet, kallat "Göta lejon") kan sakna svansar. Samma fel har noterats på 2-kronorna 1968-71, då man gick över från 40 % silver till kopparnickel — den hårdare metallen "fyllde" inte alltid stampen (eller gick upp i den, om man vill uttrycka det så) vid präglingen.

Till sist bör det påpekas, att om stamparna fått olja på sig tar inte präglingen alls på det stället. Något dylikt exemplar har då och då kommit ut.

Särskilt intressanta felpräglningar

är inte dessa, då de ju inte beror på fel i stampen eller dess gravyr.

9. *Prägling ovanför präglingsringen.* Mynten saknar ibland reffling — det gäller alltså 2 och 1 krona — och detta beror på, att myntämnet (plattan) varit en aning för stor eller felaktigt lettrad och att detta undgått upptäckt. Då ramlar ämnet inte ner i präglingsringen och när stamparna "slår till" med sitt tryck om 50-100 ton pressas både plattan och ringen ner tills plattan når understampen och prägling sker med rätt tryck. Ringen ligger nämligen på fjädrande underlag och kan tryckas ner vid överbelastning (= säkerhetsanordning). Efter slaget går överstampen och ringen till sina utgångslägen. Understampen går upp tills överdelen kommer i nivå med matarbordet så att myntet kan stötas bort på vanligt sätt. Myntet har alltså präglats med rätt tryck men "pöst ut" och randen har inte blivit refflad. (Se teckningen.) Detta fenomen får inte förväxlas med prägling på felaktig, mindre platt (se nedan A:10), ej heller med ren åverkan på myntet genom att randen slipats (B:3). Detta kan lätt kontrolleras genom

vägning. Ett mynt utan reffling skall väga lika mycket som det normala, refflade myntet, även om diametern blivit större. Bild s 12.

10. *Felaktig platt.* Fram till och

Ett exempel på bortfall av metall (A:7), där myntämnet inte kluivits, utan endast en del av fransidan fallit av ($\frac{1}{2}$ öre 1857). Lägg märke till att prägelns har tagit igenom ytskiktet, så att inskriften kan läsas både på den bortfallna biten och på det återstående myntet! Foto: Nils Lagergren.

Exempel på att detaljer inte gått fram genom att den hårda metallen (här kopparnickel) inte "fyllt ut" hela stampen (A:8): 2 kronor 1968, fransidan med folkungalejonet ("Göta lejon") i riksvapnet. På det ena exemplaret har lejonets svans försvunnit (utom spetsen) — för övrigt är även andra detaljer otydliga — medan den syns på det andra.

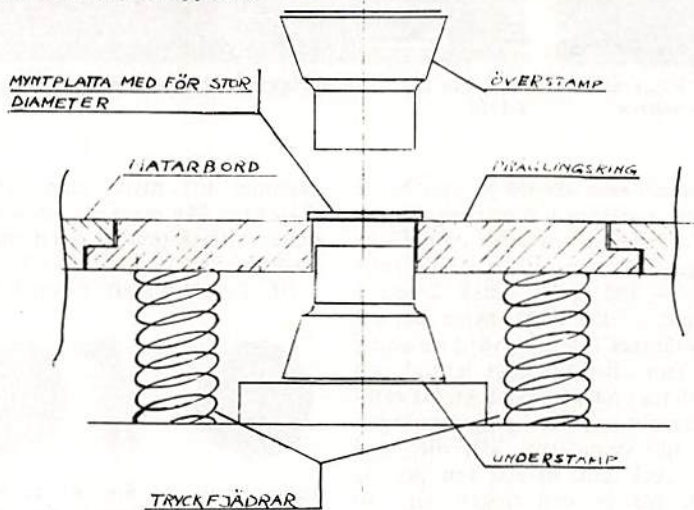

Exempel på brakteatpräglade mynt (A:6). Foto: Nils Lagergren.

a) Sverige, $\frac{1}{2}$ öre 1857.

b) Sverige, 2 kronor 1936. I detta fall har myntet fått flera slag och åtsidan "rest" sig. Följden blir en mycket hög kant och en förstoring av den andra sidans bild, åstadkommen av det underliggande, alltmer utpressade myntet.

a) Detta mynt — 2 kronor 1942 — har präglats ovanför präglingsringen (A:9) och har därför fått för stor diameter; dessutom saknar det refflad rand, vilket tyvärr inte kan illustreras. Foto: Nils Lagergren.
b) Ritning (av Tore Almqvist), som visar hur felet uppstår.

För hög kant (A:13) uppstår vanligen genom för högt tryck vid prägningen. Här ett exempel på vad som händer när myntet fastnar och får många slag av överstampen (Danmark, 25 öre 1891). Foto: Nils Lagergren.

11. Snedpräglings är inte ovanliga, särskilt inte i äldre tider. Även i maskinåldern har de förekommit, främst vid prägning med de äldre maskiner som togs ur bruk när Myntverket flyttade till Eskilstuna 1974. Sedan granskningen avskaffats (jfr A:10) kom en del mynt i valörerna 25, 10 och 5 öre ut i cirkulationen eller i varje fall till en bank, eftersom stämpelfärska exemplar med årtal från 1960-talet till och med 1973 dykt upp på bla SNF:s auktioner. Granskningen var naturligtvis inte ofelbar — äldre snedpräglings är kända med olika årtal och valörer, ej så ovanliga (se bilden). De har samlare emellan betingat ett visst överpris, men är inte uppseendeväckande dyra.

12. Tomslag kallas det när stampan slår ihop utan att någon platt (myntämne) matats in. Resultatet blir, att gravyren i respektive stamp ger märken i den andra. Detta försöker man polera bort, men ibland kvarstår märken. Resultatet blir en "skugga" av någon del av fransidan på åtsidan och/eller tvärtom. Förf har sett åtskilliga exempel, t ex 25 öre 1970, där ÖRE syns svagt under åtsidans kungliga monogram. Tyvärr går det inte att illustrera dessa svaga "skuggor" med ett foto.

13. För hög kant. Om myntet slagits med för högt tryck, blir kanten högre och skarpare. Detta är skadligt för automater. Om myntet fastnar, kan kanten bli mycket hög på ena sidan på grund av flera slag (se bilden ovan t h).

med 1973 förekommer ibland att mynt slagits på felaktig platt, t ex 25 öre med 10-öresplatt, den mindre 5-öringen på 25-öresplatt m fl exempel. Detta orsakas av präglingsmaskinernas uppställning nära varandra i de gamla lokalerna på Kungsholmen. Myntämnerna har helt enkelt "hoppat över" från plattmatningen (matarskålarna) i en maskin till den bredvid, som också var i drift. Särskilt vanligt är detta under 1960-talets senare del, då den individuella kontrollen undan för undan slopades, sist för 5 kr (1972).

Något närbesläktad var dåvarande Kungl Mynt- och Justeringsverkets beställning av myntämnerna från Danmark, bl a under 2:a världskriget, men här rörde det sig inte om

någon sammanblandning av plattar till olika valörer. Man var noga med vikten, men glömde tjockleken. Resultatet blev, att de flesta inte passade i automaterna och klagomålen strömmade in! (Se bilden nedan t v.)

På 1950-talet levererade Myntverket bronsmynt som uppenbarligen var präglade på för tjock (= för hög) platt. När dessa mynt räknades upp i riksbankens vanliga pappershylsor, blev hylsorna fyllda helt och hållet, så att det blev omöjligt att vika ner översta delen av hylspapperet över mynten, dvs sluta till hylsorna: följden blev, att några mynt alltid ramlade ut ur dem. Plattarna var tillverkade i Tyskland och leverantören hade gjort dem för tjocka (= för höga).

Exempel på mynt som slagits på för tjock platt (A:10), 25 öre 1943, och därför inte går in i en telefonautomat.

Exempel på snedpräglings — 10 öre 1923 och 5 öre (järn) 1944. Foto: Axel O Larsson.

Anm. Ovan behandlas endast felaktigheter eller avvikelser på mynt, som släppts ut för cirkulation, antingen av misstag eller därför att felet ansetts för obetydligt. Provmynt och rena kuriosor (t ex Gustav V:s 5 öre i guld, kanske slagen i medaljpress någon gång på 1920-talet) har inte tagits upp.

Forts i nästa nr

"RYDÖ-SEDLAR"

Göteborgs Handels- och Sjöfarts-tidning för den 1 november 1849 innehåller en anonym insändare, som i ytterst hätsk och polemisk ton berättar om en form av högst privat sedelutgivning vid ett bruk ett tiotal mil från Göteborg: "(Insändt.)"

Ett splitternytt slags privatbank

Länge har man, både enskildt och offentligt, både vid våra riksmöten och andra sammankomster, ordat om den skada, som privatbankerna, på det sätt de hos oss äro organiserade, tillfoga det oändligt större flertalet af landets innebyggare, under det att de deremot rikta några få på det stora helas bekostnad. Befogenheten af dessa anmärkningar vill ins. nu icke undersöka, utan blott helt enkelt omförmåla, att Sverige ånyo blifvit välsignadt med en privatbank, som hvarken H. M:t vår allernådigste konung, eller själfva den nya inrättningens högmögne medtäflare ännu känna; men hvilken, om den i stort kunde vinna efterföljd, skulle, lika säkert och lika lätt som den ryska knutpiskan, göra en icke ringa del af det enligt helsnings- och afskedstalen vid våra riksdagar öfverlyckliga Sveriges innebyggare till kompletta slafvar under vår tids aristokrati, penningeväldet.

I landshöfdingedömet Halland, upp emot småländska gränsen, ligger ett bruk en miniature, som eges af en 'brukspatron' i samma skala. Det förra heter Rydö, och den sednare J. G. Peterson. Bruket kan vara godt nog i sitt slag; men icke så patronen, ty han har företagit sig

att på det gröfsta sätt ockra på sina fattige underhafvande. Anklagelsen kan synas djerf; men den är icke förhastad: bevis för dess sanningsenlighet befinnes i ins:s händer. Hr 'brukspatronen' har nemligen tagit sig före att på sin egendom inrätta ett slags privatbank, sålunda nemligen, att han, i stället för penningar, betalar sina underhafvande och troligen äfven en mängd andra fattiga personer, som för honom hafva något att göra, med tryckta sedlar, som lyda å viss valör, från 12 sk. till en rdr rgs, och måhända äfven derutöfver. Sedlarne af det sednare slaget, försedde med en röd stämpel, i hvilken med hvita bokstäfver står att läsa: RYDÖ BRUK, lyda som följer:

N:o

Litt.

Riksdaler En R:gs.

Då denna sedel, oförfalskad och ostympad till Nummer Litt. och Namn, inom 1849 års utgång, aflämnas på Rydö Bruk hos under-tecknad, så erhålles diverse varor till belopp för En R:dr R:gs.

J. G. Peterson.

De å skillingsvalörer äro lika lydande, och man ser, att på alla sådana sedelblanketter öppet rum blifvit lemnadt för nummer, littera och årtal. Den af ins. åberopade 'valutan' har sin seriebokstaf långt

in i alfabetet, hvilket bevisar, att rörelsen bedrifvits *en längre tid*, äfven om serien antages stadna vid siffran 100, hvilket dock icke är att förmoda.

Hvad tyckes om en dylik industri, att 1) tvinga de underlydande, att, i stället för *reda penningar*, emottaga dylika anvisningar; 2) nödga dem att utbyta dessa mot *varor*, som säljaren kan taxera, huru högt han vill, och 3) såsom här, enligt fullt trovärdiga berättelser skall vara fallet, gifva varor *af sämsta beskaffenhet*? Är det icke ett så raffineradt prejäre- och blodsugarsystem, att uppfinnaren och idkaren af detsamma verkligen gjort sig förtjent af — den utmärkelse, som han nu erhåller? Ins. kan blott icke begripa, huru *lagens vårdare* uppfatta och sköta sitt kall, då de låta ett slikt oskick, som är allmänt bekant i trakten af Rydö bruk, under en så lång tid ostraffadt få fortfara. Se här hvad Sveriges rikets lag, beträffande dylika industriella företag, har att förkunna: — — —. Artikelförfattaren återger så "Kongl. Maj:ts nådige förbud emot the så kallade valuter samt kopparpoletters gångbarhet" den 22 okt. 1766 och "Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse och ytterligare förbud emot the så kallade valuters utgifvande af enskilt personer i allmänheten" den 24 mars 1790 samt 1 § 7 kapitlet, missgärningsbalken "om falska myntare". Därefter erinrar insändaren ännu en gång vederbörande kronobetjante om "deras tjensteplig i thy fall".

Efter insändaren skjuter redaktionen in en brasklapp: "Ehuru det torde vara problematiskt, huruvida hr Petersons här ofvan relaterade, så kallade sedelutgivning inför en

juridisk domstol skulle dömas så strängt och efter just de lagrum, som insändaren uppgifvit, anse vi dock hans åtgärd innebära ett oskick, som till sin vidare utsträckning bör förebyggas, och vi intaga derför insändarens uppsats, utan att likväl i allo gilla de nog bittra slängar, som derutinnan åt olika håll utdelas".

Om det utpekade bruket meddelar *Historiskt-geografiskt och statistiskt lexikon öfver Sverige*: "Rydö. Bruks- och landtegendom uti Torups socken af Halmstads härad och län, på gränsen af Jönköpings län. På 1840-talet sysselsattes här mellan 30 å 40 arbetare". Som ägare år 1862 anges "bruksegaren J. G. Pehrsson" (identisk med den i föreliggande uppsats omnämnda bruksägaren J. G. Peterson?). Ingenting nämnes om någon "sedelutgivning" vid bruket.

Denna insändare avtrycktes nära nog i sin helhet i flera andra tidningar, bl. a. Post- och Inrikes Tidningar, och alla har uppenbarligen tagit det för en given sak, att brukspatronen J. G. Peterson tvingade på sitt folk ifrågavarande "sedlar".

Den 13 november 1849 återgavs artikeln i Helsingborgs-Posten. I anledning därav kom det i den andra i Helsingborg utkommande tidningen, nämligen Öresunds-Posten, den 20 november 1849 in ett tillrättläggande: "Vi hafva till bemötande af ifrågavarande artikel mottagit till införande i Öres.-Posten icke mindre än tvenne utförliga uppsatser i ämnet, innefattande åtskilliga detaljer och upplysningar, som i medlertid verkligen tyckas högst väsendtligt förändra sakens hela utseende, och, då vi icke ega utrymme för dessa artiklar i deras helhet, anse vi likväl rättvisan fordra att vi deraf meddela det viktigaste innehållet.

Rätta förhållandet lär vara att, då de underhafvande själfva önska erhålla varor i afdrag på sina löner till större eller mindre del, de om talade sedlarna lemnas dem af bruksegaren såsom anvisningar på handelsboden, endast och allenast till lättnad för bokhålleriet vid Bruket, och enligt hvad den ena af de till oss inskickade artiklarna uppgifver, lär en dylik betalning i naturaprestationer i större eller mindre mån alldeles icke vara något ovanligt vid bruksinrättningar just emedan detta är en lättnad för de

underhafvande, hvilka icke gerna för hvarje obetydlig artikel, de till sitt hushåll behöfva, kunna ha tid och tillfälle att söka handelsbodar på andra håll.

Hvad angår de slutsatser, som af detta enkla faktum blifvit dragna, att bruksegaren kan taxera dessa till arbetarne lemnade varor 'hur högt han vill', så lär derpå icke behöfva svaras annat, än att så länge de underhafvande själfva icke klaga öfver priset — och detta har man icke hört omtalas — åtminstone så länge tyckes saken icke behöfva vålla tredje person några bekymmer; enahanda är förhållandet med frågan om varornas 'beskaffenhet'. Gentemot påståendet, att varorna var "af sämsta beskaffenhet", hävdade tidningen, att befolkningen vid Rydö bruk hade en helt annan uppfattning. Öresunds-Posten slutar med att beklaga, att en stor del av landets tidningar "utan ringaste pröfning reproducera, den ena efter den andra, dylika saker, der dock en enskild mans goda namn och rykte möjligen står helt oskyldigt på spel".

Detta tillrättläggande gjorde, att Götheborgs Handels- och Sjöfartstidning slog till reträtt. Den 4 december 1849 lästes på tidningens första sida: "På begäran af bruksegaren J. G. Peterson i Rydö intages ur Öresundsposten följande: — —"; därefter följer Öresunds-Postens här ovan refererade tillrättläggande in extenso. Ämnet togs sedermera inte upp.

Den insändare, som vi citerade inledningsvis, innehåller som Handeltidningens redaktion påpekar många "slängar åt olika håll". Vi kan här inte gå närmare in på den samhällskritik, som i komprimerad form möter oss i insändaren. Vi märker den ganska hätska stämning mot Oskar I personligen, som rådde inom oppositionen. Vi märker också den kritik mot privatbankernas sedelutgivning, som på 1840-talet blev allt starkare. Sedelutgivningen var ett billigt sätt för privatbankerna att skaffa sig rörelsemedel, en räntefri inlåning helt enkelt. Lukrativast var sedlarna av de lägsta väröerna: de stannade ute i rörelsen längsta tiden. Det var därför ett kännbart slag för privatbankerna, då kungl. maj:t med stöd i en mycket stark folkopinion 1846 förbjöd dem att ge ut sedlar under 6 rdr 32 sk. b:o, motsvarande 10 rdr rgs.

Insändaren andas stark social indignation. Om sådana missförhållanden, som enligt författarens uppgift förelåg vid Rydö bruk, fick sprida sig, så skulle "en icke ringa del af Sveriges innebyggare" bli livegna under kapitalisterna på samma sätt som Rysslands bönder var livegna under sina herrar.

Torsten Gårdlund skriver i *Industrialismens samhälle*: "För landsbygdsindustriernas arbetare utgjorde naturaförmånerna en betydande del av inkomsten. Mest utpräglad var denna ordning vid järn-, pappers- och glasbruket; man skulle för systemet kunna använda beteckningen brukshushållning. — Bruks-hushållningen försiggick i tre olika sfärer. Dels bedrevs en viss självhushållning i arbetarfamiljerna med potatisodling samt svin- och kreaturshållning. Dels producerades på brukens ofta omfattande jordbruk spannmål och andra varor, vilka utlämnades till arbetarna som del av lönen, och dels slutligen förmedlade företagen genom sin handelsrörelse import från andra trakter av olika förnödenheter: spannmål, matvaror av olika slag, beklädnadsvaror m. m."

Brukens handelsrörelse kunde med tanke på den tidens kommunikationer i och för sig ofta vara en hjälp för arbetarna att över huvud taget komma över vissa förnödenheter. Men denna rörelse kunde naturligtvis också skötas så, att den gav bruksägaren en otillbörlig vinst. Bruksägaren Peterson anklagades för att ha undanhållit sina arbetare kontantlön och i stället gett dem anvisningar på bruksboden. I boden fick de byta ut dessa anvisningar, dessa "sedlar", mot varor. I anklagelsen heter det också, att varorna i bruksboden var både dyra och dåliga.

Av intresse är, att Öresundsposten antyder, att "en dylik betalning i naturaprestationer" inte var något ovanligt inom brukshushållningen.

Märkligt nog har inte en enda "Rydö-sedel" eller en liknande anvisning från något annat bruk såvitt vi vet bevarats till våra dagar.

OBS! Om någon läsare äger eller har sett eller över huvud taget har hört talas om "Rydö-sedlar" eller liknande anvisningar, skulle förf. bli ytterst tacksam för ett benäget meddelande därom till MYNT-KONTAKTS redaktion.

Lokal- mynt - ny fluga

En rad pressklipp från augusti och september i år, huvudsakligen från skånska tidningar, talar om Trelleborgs "lokalmynt". Panegyriska skildringar av den goda idén att låta slå lokalmynt, avsedda för användning inom Trelleborg, låter läsaren förstå, att här har man funnit Columbi ägg. Man säges ha hittat ett hål i lagen, och det är så hemlighetsfullt, att man inte vill säga vari det skulle bestå. Till yttermera visso har man inte velat låta slå lokalmynten i Stockholm utan i den gamla huvudstaden Köpenhamn. Allt detta enligt journalisterna.

Vad är då sant? Får man ge ut "lokalmynt"? Det finns inte något i någon svensk lag som förbjuder någon att prägla medaljer eller polletter, ty det är det man har gjort i Trelleborg. Det är endast regering och riksdag, som kan låta slå *mynt*, och det organ som gör det är Myntverket (i Eskilstuna, vilket någon inte visste). Skillnaden är bara den, att Myntverkets produkter är *lagligt betalningsmedel*, vilket innebär, att staten garanterar inlösen (men inte hur mycket man kan köpa för pengarna) samt att medborgarna har skyldighet att acceptera dessa betalningsmedel som likvid. Intet av detta föreligger i Trelleborgsfallet.

De lagar, som tillkommit under det senaste decenniet, är väl i många fall inte alltför väl genomtänkta.

Sålunda borde det i lag ha uttryckts, att ordet *mynt* endast avser vad som i lag är betalningsmedel. Genom ordet lokalmynt uppstår lätt samma glidning i begreppen som så ofta förekommer på andra områden. En myntsamlare blir gärna "numismatiker", även om han inte är det: det borde vara fint nog att vara myntsamlare. Vad präglingsorten beträffar har man gjort stort nummer av att den är Köpenhamn. Det leder folk att tro, att det är det danska myntverket, som tillverkat polletterna, de sk lokalmynten. Så är emellertid inte fallet.

I och för sig är bronspengen om 10 kronor bra komponerad. Som pollett saknar den (följdriktigt eller av misstag) präglingsort och myntmästarmärke. Om den får godkänt som komposition, kan den tekniskt inte få det av det svenska myntverket. Därtill är präglingsen i vissa delar för dålig.

Vad som hänt i Trelleborg är, att man behöver pengar för vissa kulturella ändamål och att man kommit överens med köpmän i staden att ta emot lokalmynten som betalningsmedel. Det finns inte i lag något, som kan hindra en enskild person att själv godkänna metallstycket som betalningsmedel. Om utgivarna väl balanserar tillgång och efterfrågan, kan de vara säkra på att det alltid finns samlare av dylika udda

En av de tre "valörer" — den lägsta — i vilken Trelleborgspolletterna utgivits. De övriga är 100 kr (silver) och 1.000 kr (guld).

objekt. Då kan det bli något över för avsett ändamål. Vill någon biddra till ändamålet, är det hans ensak. Han har ju fått kvitto i polletten på sin insats. Han bör dock veta, att lokala värdepolletter *inte* är någon nyhet — de förekom redan på 1700-talet (men kallas aldrig "lokalmynt"!).

Vad vi i MYNTKONTAKT vänder oss emot, är den förflockning av begreppen, som ligger i att ordet *mynt* användes för annat än lagligt betalningsmedel. Risk finns också, att man i fler kommuner eller enskilda organisationer följer efter. Har vi inte redan nu övernog av halvdana medaljer?

1600-talsläkare - Göteborgs förste myntsamlare

Av HARALD WIDEEN

Olof Bromell, eller som det blev på latin, Olaus Bromelius, var född i Örebro 1639, och han skulle bli läkare. I äldre tider fanns det inga verkliga läkare, utan mest väd man kallar kvacksalvare, som lagade dekoker, slog åder och sågade av sjuka lemmar. Gustav Vasa vårdades på sitt dödsläger av apotekare och "bårdskärare", som gjorde sin största insats först när liket skulle balsameras. Under drottning Kristinas tid kom ett par studerade läkare till Stockholm, och 1663 bildades en verklig läkaresocietet, det s k Collegium medicum. Snart fanns stadsläkare i både Stockholm, Göteborg och Norrköping. För inträde i kollegiet fordrades medicine doktorsdiplom och Bromelius förvärvade sådant vid Leidens universitet år

1673. Han hade praktiserat 24 år i Stockholm och hade också anseende som botanisk expert, när han 1691 kallades till stadsfysicus och provinsialläkare i Göteborg.

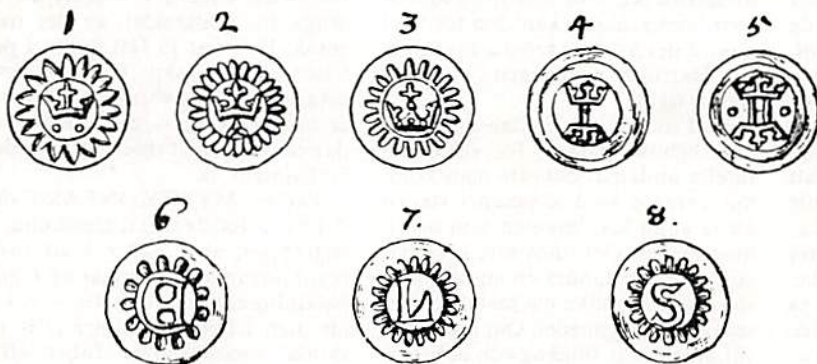
Här fortsatte han med botaniken och utgav tre år senare ett arbete om Göteborgstraktens växter, kallat *Chloris gothica*, Götisk Flora. De växter han fann på sina resor i distriktet samlade han till ett stort herbarium, men han samlade också andra vackra eller kuriösa föremål, vilket framgår av en 1698 i Göteborg tryckt katalog.

Numismatisk pionjär

Myntsamlarna i Göteborg kan med skäl betrakta Bromelius som en föregångsman. På 1600-talet fanns det

inga egentliga numismatiker i landsorten. Men Bromelius studerade sitt material, ritade av mynten, katalogiserade och stod i kontakt med dåtidens främste systematiker på området, Elias Brenner. De åstadkom tillsammans en flora över Sveriges gamla mynt, den 1691 tryckta *The-saurus nummorum*.

Bromelius uppfattade som botanist särskilt värdet av de gamla mynt som upptäcktes ute i markerna, dvs fyndmynten. Om deras äkt-het och direkt historiska upplysningsvärde kunde inga tvivel råda. Från sin hemprovins Närke ägde han ett myntfynd, uppgrävt av en bonde i Lerbäcks socken. Under Stockholmstiden hade han kommit över ett fynd av Knut Erikssons "Västerås"-brakteater, gjort i "en

Den gamle samlaren ritade noggrant av de mynttyper som fanns i fynden från Hålanda och Roasjö. Nr 7 tillhörde en typ som präglats i Lödöse, men om redan Bromelius inlade denna betydelse i bokstaven L, vet vi inte.

sandbacke på Södermalm". En del av dessa mynt gav han Brenner. Bromelius son, Stockholmsläkaren Magnus von Bromell, samlade försteningar och mineral och utgav lärda arbeten om dessa. Han ärvde sin fars mynt och utökade samlingen med svenska mynt och medaljer intill sin egen tid. Efter hans död 1731 inköptes den Bromelius-von Bromellska myntsamlingen av rikets ständer och skänktes till drottning Ulrika Eleonora på en födelsedag. Sedan hon avlidit, donerade Fredrik I samlingen till staten. Den kom att bilda grundplåten till Kungl Myntkabinettet.

Naverstad, Hålanda, Roasjö

Det är genom Magnus von Bromells anteckningar vi får upplysning om de västsvenska myntfynd hans far samlat under sina första år som provinsialmedicus i Göteborgsområdet.

Om en av skatterna säges att "dessa mynt äro funna år 1693 inom kyrkomuren i Naverstads kyrka, då den reparerades. Kyrkan är belägen i Bullarens härad i Norra Bohuslän, och kyrkoherde var då Per Giedda". Denne sände dem till biskopen över Göteborgs stift, Johan Carlberg, som förärade dem åt Bromelius. Egendomligt nog gjordes 1927 i samma kyrkas mur ett nytt fynd av likadana mynt. Det finns bevarat som slutet fynd och

omfattar 40 olika typer av norska och tyska mynt från 1100-talets slut, alltså också snarlikt det sensationella myntfyndet i Årbol i Dalsland.

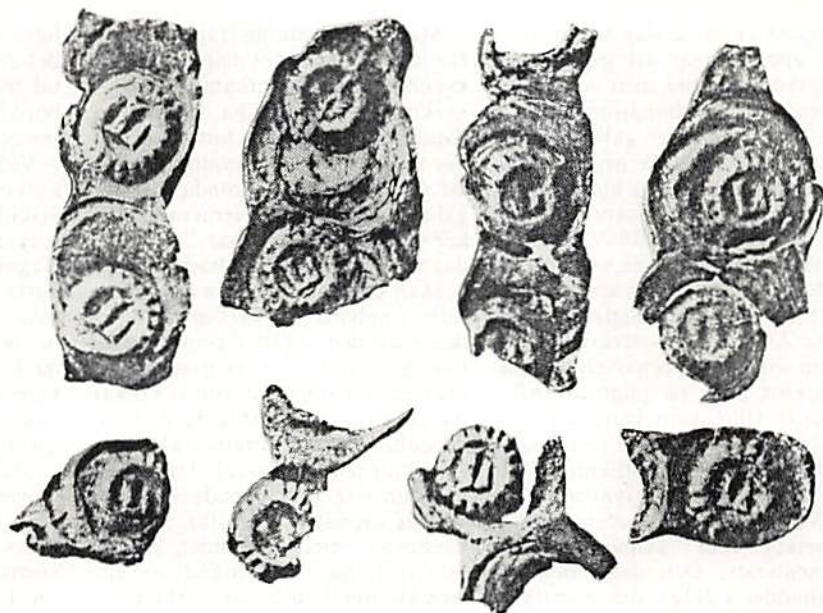
Året därpå, 1694, erhöll Bromelius av häradshövdingen Krok i Ale ett myntfynd, som framkommit i en bergsskrevla "vid vägen som löper åt Gietås qvarn" på säteriet Livereds ägor i Hålanda socken. Fyndet innehöll svenska småbrakteater med kronor och bokstäver inom slät ring eller strålring, däribland typen med L, vilken ju präglats i Lödöse.

En skatt av liknande mynt hittades 1695 "under tredje ekgolvet" och inlagt i näver i en bondstuga vid herrgården Eneberga, belägen i Svenljunga gäll och Roasjö socken, Kinds härad. På fynduppgifternas exakthet kan man verkligen inte klaga! De är ovanliga i så gammal tid. Värde av beskrivningarna ökas av de mycket noggranna avritningar av mynttyperna, och de låter Bromelius framstå som en forskare av rang. Han är den förste av våra gamla numismatiker som insett de slutna fyndens arkeologiska egenvärde.

Brakteater med strålring eller slät ring, motsvarande de som avritats av Bromelius. Präglingsorten för några av dem har kunnat fastställas genom fynden av blyavslag i Lödöse under senare år.

Vid arkeologiska grävningar i Lödöse 1964 och 1965 hittade dr Rune Ekre präglingsavslag i bly till svenska medeltidsbrakteater. Härigenom kunde definitivt fastställas att vissa brakteattyper präglats på denna plats. (Efter Ekre i NNA 1971.)

Då gamla kyrkor restaureras, varvid golven bryts upp och jorden eller sanden därunder genomgrävs, görs ofta fynd av mynt, många gånger i imponerande mängd. När Växjö domkyrka restaurerades i slutet av 1950-talet, påträffades cirka 1500 mynt, varav ungefär 900 från medeltiden och av dem ungefär 500 svenska. Vid motsvarande arbeten i Åseda, några mil norr om Växjö, ett par årtionden tidigare påträffades ungefär 900 mynt, större delen av dem medeltida.

Av GUNNAR SUNDBERG

Om myntfynd i kyrkor och gravar.

Några anteckningar

Myntfynd av detta slag har intressanta upplysningar att ge i fråga om kyrkornas ålder men också om frekvens och spridningsområden. I fallet Växjö, där det gäller bortåt ett tusental medeltida mynt, torde med sannolikhet något kunna fastslås om var de människor var bosatta, som sökte sig till Växjö för kyrkbesök och profana marknads-ärenden eller enbart för att i Växjödomen be vid Sankt Sigfrids grav. I fallet Åseda kan motsvarande sägas om vilka som begav sig dit på affärsresor eller på pilgrimsfärder till Sankt Olof, som vördades inte bara i Norge utan också just i Åseda. Det är beklagligt, att ännu efter flera årtionden myntfynden från tex Växjö inte har vetenskapligt bearbetats eller allmänhistoriskt kommenterats. Och detsamma är förhållandet i fråga om myntfynden i åtskilliga andra kyrkor.

Man har anledning fråga sig, varför så många mynt har hamnat i kyrkogolven. Mynthanteringen i kyrkorna förefaller ha varit betydande, då så många hundra mynt har tappats i en och samma kyrka, låt vara att i ovannämnda fall det gäller större, väl frekventerade kyrkor och att mynten har "samlats" där under flera århundraden.

Man kan väl utgå från att i äldre tider uppbörd av kyrkoskatt — i den mån den utgätt i kontanter — har ägt rum *inne* i kyrkorna. Andra lokaler, där uppbörd kunde tänkas ha skett — sockenstugor, pastors-expeditioner, församlingssalar etc — tillhör relativt sen tid. Att kyrkbesöken var förknippade med åtskilliga ärenden av profan art sockenborna emellan, handel, städsel av tjänstefolk, framförande av giftermålsanbud etc, är välbekant. Dessa affärer har emellertid säker-

ligen skötts *utanför* kyrkan, under det att skatteuppbörden även i äldre tid måste ha krävt någon form av bord och skrivdon, liksom klockares och kyrkvärdars medverkan.

Vidare är att komma ihåg, att kyrkorna under medeltiden och i åtskilliga fall säkerligen långt fram i nyare tid inte var utrustade med trägolv utan hade golv av jord, i bästa fall belagt med stenar, som måste ha erbjudit generösa springor mellan sig för mynten att hamna i. När brädgolv så småningom kom till, var för övrigt plankorna länge grova och enkelt skrädda och springorna fortfarande rejäla.

Slutligen bör påpekas, att kyrkogolven grävdes upp för att bereda plats för dem av de döda, som hedrades med att begravas inne i kyrkorna. Även om detta bruk som regel gällde blott samhällets grädda, har kyrkogolven inte sällan grävts

upp och möjlighet har sålunda funnits, att tappade mynt har hamnat i öppna gravhåll, lösa jordhögar eller i nyss igenfyllda gravar, där de har varit svåra att återfinna. Begravningar inne i kyrkorna upphörde i stort sett först i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet.

Mynthantering inne i kyrkorna har emellertid inte bara gällt skatteuppbörd utan också annat. Det är möjligt att vid helgonbilder funnits offerskålar eller offerkistor av något slag för mynt: viss koncentration av myntfynd i jorden i närheten av helgonbilder skulle kunna tyda härpå. Naturligtvis kan mynt också ha tappats vid kollektinsamlingar, antingen kollekten har lämnats i en offerbössa vid utgången eller lagts i kollekthåv, som bars omkring i kyrkbänkarna. Vid allt handskande med mynt inne i kyrkorna är för övrigt att minnas de yttre omständigheterna: myntens ringa tyngd och storlek — det gäller nästan alla medeltidsmynt och de allra flesta kollektslantar tiderna igenom! — och dålig belysning samt kanske inte minst kylan i ouppvärmda kyrkor under långa gudstjänster, som medförde, att kyrkobesökarna måste byta på sig, så att de hade svårt att röra sig i de många gånger trånga kyrkbänkarna för att ta upp tappade mynt, som de stelfrusna fingrarna för övrigt hade svårt att få grepp om. Först omkring det senaste sekelskiftet började kyrkorna i Sverige i större utsträckning få uppvärmningsanordningar.

Allt som allt har det nog föregat ganska goda möjligheter att tappa mynt inne i kyrkorna. Men man bör säkert räkna med att åtskilliga mynt, som i vår tid påträffas vid utgrävning i gamla kyrkors golv, inte har hamnat där oavsiktligt. Med andra ord: mynt har placerats *inne* i de dödas kistor, som begravts i kyrkogolvet. Vissa mynt, som i våra dagar påträffas i jorden *utanför* kistorna, kan för övrigt ursprungligen mycket väl ha legat i dessa men i samband med seklers förmultningsprocesser, omgrävningar och omflyttningar hamnat utanför kistorna.

Denna möjlighet bör man väl räkna med, när det gäller mynt av stort format, t ex Kristinas kopparättören och Karl XI:s ettöre s m. Så stora mynt borde i de flesta fall ha varit lätta att påträffa, om de

Medeltida mynt, påträffade under kyrkogolvet vid restaureringen av Växjö domkyrka. Foto: Nils Lagergren, ATA.

tappats av misstag. I Åseda påträffades ett Kristinas kopparöre, i Härlunda (också i Småland) likaså, däremot inte i Växjö, där emellertid en storvalör i silver, 1 mark Svartsjö 1543, påträffades. Det är för övrigt nog ganska säkert, att de efterlevande vid graven kunnat lämna mynt, avsedda för de döda, också utanför kistan.

I de fall, där mynt påträffats inne i väl bevarade kistor, kan emellertid knappast någon tvekan råda: dessa mynt har placerats där i samband med begravningen. Men varför?

Torgny Segerstedt då — som innan han blev chefredaktör för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning var professor i religionshistoria — publicerade för sjuttio år sedan "Mynts användning i döds-kulten" (Lunds universitets årskrift. Ny följd, Avd 1, bd 2 nr 2, Lund 1907) med mängder av exempel från praktiskt taget hela världen.

Hos Segerstedt kan vi i fråga om mynt hos döda konstatera följande teorier till förklaring, här refererade i starkt sammandrag. (Sammanställningen är gjord av författaren till föreliggande artikel; hos Segerstedt finns ingen sådan.)

1. Mynt har placerats på den dödes ögonlock för att tillsluta hans

ögon, ty den dödes blick är farlig och drar den, på vilken blicken faller, ned i graven.

2. Ett mynt placerades hos den döde, ofta i munnen, för att gälla som betalning för färden över dödsfloden. Detta bruk är väl känt från det gamla Grekland, där man lämnade det lilla obetydliga myntet obol till Karon, färjkarlen vid Styx (Acheron), men bruket är också känt från många andra länder och från senare tider, även med åtskilliga variationer. Såväl silvermynt som någon enstaka gång guldmynt har påträffats i munnen eller mellan tänderna på döda. Från England säger en uppgift från 1600-talet, att myntet i den dödes mun var avsett som betalning till Sankte Per för inträdet i himmelriket.

3. Det var för de efterlevande viktigt, att den döde verkligen nådde dödsriket och kom till ro där, ty i annat fall var risken stor, att den döde irrade omkring och blev vampyr eller gengångare. Därför var medsändandet av betalning för färden över dödsfloden viktigt.

4. Myntet i den dödes mun kan ha uppfattats som de efterlevandes betalning för de ägodelar, som den döde efterlämnade, så att han inte skulle kunna uppfatta de efterle-

Forts på s 22

Besök av utländska gästforskare

Kungl Myntkabinettet har under sommaren och hösten haft besök av många utländska projektmedarbetare och gästforskare, flertalet av dem för att arbeta med mynt från vikingatiden.

Kolbjørn Skaare, Oslo, var här i två omgångar under juni och juli, Sophia Grotzfeld, Münster, under en månad från juli till augusti, Mark Blackburn, London, 15 aug-15 sept och Michael Dolley, Belfast, 5 sept-6 okt.

Från Tyskland kom på sitt årliga besök Vera och Gert Hatz, Hamburg, 29 aug-10 sept, och Peter Berghaus, Münster, 5-10 sept. Slutligen kom Paul Arnold från Dresden 3-8 okt, den sistnämnde som Svenska Numismatiska Föreningens gäst.

Svenska Institutet stod som inbjudare till en polsk forskare, Bogumila Haczewska från Kraków,

som under tiden 19-28 sept bedrev studier vid myntkabinettet både i Stockholm och i Uppsala.

Från Helsingfors kom Tuukka Talvio 5-9 sept, den vecka då en stor grupp vikingatidsforskare möttes i

Kungl Myntkabinettet för gemensamt arbete och överläggningar.

Brian Hannon, Aptos, California, gästade Kungl Myntkabinettet 18-23 okt och en fransk forskare, Guy Lacam, i slutet av oktober.

RECENSIONER

Jørgen Sømød: Danmarks mønter fra middelalder til nutid samt Norges mønter 1481-1813. Vurderingspriser. 4. udgave. Sieg's Forlag, Roslev 1977. Cirkapris 48 dkr inkl moms.

Sømøds välkända katalog med värderingspriser över danska mynt till våra dagar och norska mynt från unionstiden har utkommit i sin fjärde upplaga. Den har vad beträffar illustrationerna utökats väsentligt med teckningar (äldre

medeltidsmynt dock endast i urval och med fotos). Dessa teckningar, som befinner sig i Sømøds ägo, är utförda av storsamlaren L. Chr. Petersen, Odense (1859-1927). Mynten fr. o. m. Frederik VI är icke illustrerade. I avvaktan på en kommande, mera utarbetad referenskatalog har Sømød avstått från att numrera mynten i katalogen — han anser sig ha åtskillig omattribution att utföra, en lovvärd ambitiös inställning. *LLI*

Hirsch Mynthandel AB

Malmkillnadsgatan 29, 111 57 Stockholm

Telefon 08-11 05 56, 21 34 59

Prislista 5 kr plus porto

AUKTION 5

den 26 - 27 nov. Båda dagarna på Operaterrassen

Börjar lördagen den 26 november kl 10.00 med svenska mynt. Under söndagen den 27 november med början kl 11.00 försäljes sällsynt numismatisk litteratur och utländska mynt.

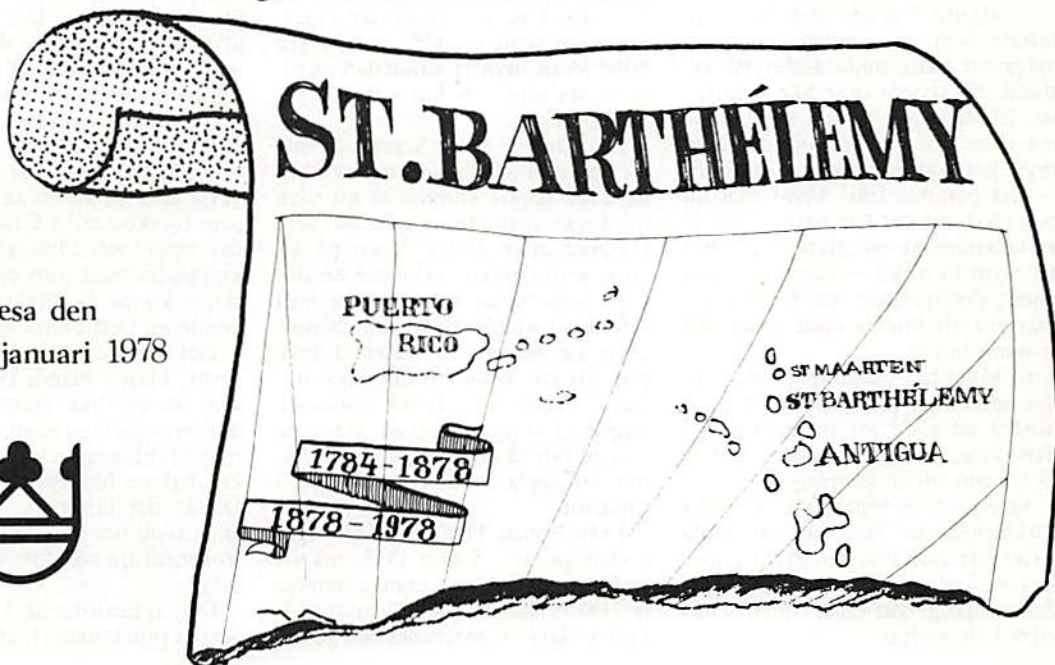
Det gläder oss att kunna erbjuda våra auktionskunder ett rikhaltigt och numismatiskt intressant material, vilket framgår av auktionskatalogen som utkommer i slutet av oktober och enklast erhålles genom att sätta in 20 kr på pg 702686-7

Till vår **AUKTION 7** våren 1978 mottages värdefullt numismatiskt material.

NUMISMATIKER

Följ med till

Avresa den
13 januari 1978

Med lite tur hade vår svenska skolas idag varit drygt 30 km² större. Den kunde nämligen varit berikad med konturerna av St Barthélemy - en av Västindiens minsta och kanske vackraste öar. Men dessvärre har historien lärt oss att Oscar II inte hade något val. St Barthélemy kostade de svenska skattebetalarna för mycket, och efter sju sorger och åtta bedrövelser övergick ön åter i franskt ägo år 1878.

Följ med St Barthélemy-Sällskapet och Nyman & Schultz till St Barth, som ön kallas till vardags, och deltag i firandet kring 100 årsminnet. Det blir en hel vecka fylld av aktiviteter med Sverigeanknytning; St Barth blir för en vecka en svensk koloni...

Efter en oförglömlig vecka på St Barth fortsätter resan till en annan pärla i den västindiska övärlden. Barbados med samma fina klimat men med ett mycket rikare nöjesliv. Om Du hellre föredrar att se Dig omkring lite grann kan Du istället välja en intressant och spännande rundresa i Florida och Louisiana. Fantastiska DisneyWorld och charmiga New Orleans är några av höjdpunkterna.

Här
berättar
vi gärna mer.
Välkommen
in!

STOCKHOLM: Stureplan 6, 08 24 80 80.
Klarabergsgatan 35 (mitt emot Ahlén's), 08 23 37 80.
Rålambsvägen 7, 08 24 57 90.
NACKA: Sickla Allé 1, 08 743 03 50.
SUNDBYBERG: Landsvägen 53 A, 08 29 55 85.
GÖTEBORG: Norra Hamngatan 18, 031 17 58 40.
MALMÖ: Stortorget 17, 040 752 00.
BORÅS: Osterlånggatan 46, 033 13 74 70.
HELSINGBORG: Drottninggatan 3, 042 12 04 50.
JÖNKÖPING: Hoppets Torg 1, 036 16 00 70.

LINKÖPING: Stora Torget 1, 013-12 94 20.
NORRKÖPING: Drottninggatan 32, 011-13 99 00.
TROLLHÄTTAN: Stallbacka, 0520-126 50.
UPPSALA: Kungsgatan 43, 018-15 24 60.
VARNAMO: SWED EXPO, Malmö, 0370-187 00.
VAXJÖ: Storgatan 21, 0470-290 30.
OREBRO: Rudbecksgatan 16, 019-13 60 60.

NYMAN & SCHULTZ

Om myntfynd i kyrkor . . .

Forts från s 19

vande som orättfärdiga tjuvar: den döde skulle inte frestas att bli en gengångare, som kom och återkrävde sin jordiska egendom.

5. Myntet hos den döde har uppfattats som en amulett med förmåga att hålla onda andar på avstånd. Segerstedt drar här paralleller till tron på mynts skyddande inverkan i andra sammanhang: mynt har lagts i odöpta barns lindor — det berättas från något håll till och med, att det för barnets skydd är tacknämligt om gudmodern bär ett mynt i sin sko — mynt har lagts under dörrtrösklar och fönsterkarmar för att hindra onda andar att komma in etc.

6. Mynt har placerats på den dödes ögon eller på hans mun för att hindra en ande att smyga sig in i den döde, så att denne åter kunde få liv och bli en gengångare.

Segerstedt betonar, att de olika förklaringarna inte går att hålla strikt isär utan tvärtom gärna glider in i varandra och under århundradenas gång varierar, missförstås eller helt ändras.

Inför ett och annat i Segerstedts framställning kan man kanske ha rätt att ställa sig frågande. Kan man tex verkligen dra en parallell mellan å ena sidan myntet hos den döde och myntet hos det odöpta barnet? I det senare fallet är det ju den, hos vilken myntet har placerats, som skall skyddas, i det förra fallet skall myntet-amuletten skydda andra mot den, hos vilken myntet har lagts.

Förvånande är att Segerstedt inte tar upp möjligheten, att mynten hos de döda tänkts komma så att säga till direkt användning i det liv, som kommer efter döden. Tron på att "den andra sidan" erbjuder en tillvaro, som liknar den jordiska med samma förhållanden och behov, även av pengar, är välkänd från primitiv tro, både i antiken och nutiden. Även om dylika föreställningar ej är ursprungliga, synes de i varje fall så småningom ha kommit att spela en betydande roll i folktron.

Från Louise Hagbergs bok "När döden gästar", Sthlm 1937, må ett enda exempel bland många hämtas (s 218): "När år 1881 Grundsunda kyrka (Ång.) reparerades och golvet

togs upp, var det fullt med likkistor under. Liken voro förmultnade, men skelettdelar och kistbottnar voro kvar. Tjugofem till trettio man hade i många dagar göra med att bära bort allt. Och på varje kistbotten kunde bärrarna vara säkra på att finna slantar. Det var väl inte alla, som vågade ta dessa pengar, men en del gjorde det och de mynten voro från 1600- och 1700-talen."

Ibland har också penningpungar och portmonnäer med mynt påträffats i kistor. Man har svårt att avvärja tanken, att ett så utbrett bruk som förekommit i Grundsunda under 1600- och 1700-talen, inte förknippades med tron på att mynten skulle kunna få direkt praktisk användning i ett annat liv.

Det senaste exemplet gäller flera mynt. Men i magin finns en regel som säger "lika framkallar lika", dvs en enda liten slant skulle kunna mångdubbla sig. Det kan vara tanken bakom begreppet "lyckoslant". Då är det tänkbart, att också en enda slant hos den döde har kunnat tros medföra rikedom på den andra sidan.

Och reflexionerna kan fortsätta. Är det inte tänkbart, att "bildmagi"

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan ett par år etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 17 företag i åtta olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfälskningar. — Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB

Mäster Samuelsgatan 11
103 85 Sthlm 7, tel. 08-10 10 10

Yngve Almer Mynthandel

Storgatan 49, Box 2068
700 02 Örebro, tel. 019-13 50 61

B. Björnssons Mynthandel

Kullagatan 56, 252 20 Helsingborg
tel. 042-14 12 11

Flodbergs Mynthandel

Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel. 040-12 99 30

Hirsch Mynthandel AB

Malmsskillnadsgatan 29
111 57 Sthlm, tel. 08-11 05 56

Malmö Mynthandel AB

Kalendergatan 9, 211 35 Malmö
tel. 040-11 65 44

Mattssons Mynthandel

Kungsängsgatan 21 B
753 22 Uppsala, tel. 018-13 05 54

Norrtälje Mynthandel

Tullportsgatan 7, 761 00 Norrtälje
tel. 0176-168 26

Nordisk Varutjänst Nova

Södra Strandgatan 3, Box 40
701 02 Örebro, tel. 019-12 05 11

Myntaffären Numis

Vallgatan 1, Box 2332
403 15 Göteborg, tel. 031-13 33 45

Soj Mynt AB

Mäster Samuelsgatan 25
111 44 Sthlm, tel. 08-21 17 70

Svea Mynt & Frimärkshandel AB

Stureplan 4, Box 7232
103 84 Sthlm 7, tel. 08-10 03 85/95

Ulf Nordlinds Mynthandel AB

Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Sthlm, tel. 08-62 62 61

J. Pedersen Mynthandel

Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel. 033-11 24 96

Peo Mynthandel AB

Drottninggatan 29, Box 16 245
103 25 Sthlm, tel. 08-21 12 10

Strandbergs Mynthandel AB

Mäster Samuelsgatan 25, Box 7003
103 81 Sthlm, tel. 08-21 42 65

Ticalen Mynthandel

Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel. 031-20 81 11

R. Uppgrens Mynthandel

Renstiernas Gata 29, Box 11 080
100 61 Sthlm, tel. 08-44 82 81

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 7183, S-103 85 Stockholm

spelat in vid valet av mynt till de döda? Att man valt mynt med bild av en, som man trodde, särskilt mäktig gud eller av en mäktig jordisk härskare? Eller siffermagi? Att man valt mynt med valör- eller årtalssiffror med speciell kraft i sig?

Vi skulle långt mer än vad vi nu gör vilja veta, hur länge och i vilken utsträckning mynt har använts i döds kult och vad de olika bruken närmare inneburit i folktron. Säkert är, att mycket gamla, ursprungligen icke-kristna föreställningar har levat kvar långt in i sen tid. Vad hoppades man för den, som fick en hel mark med sig i graven, när han på 1540-talet jordfästes i Växjö domkyrka? Vad menade man om den döde, som ungefär ett århundrade senare i samma kyrka lämnades i graven med ett kvartsöre 1637 på sin mun, så att hans prydliga helskägg färgats grönt av ärg? Tvivlade man på myntets skyddande kraft, eftersom man samtidigt bundit samman mannens stortår med järntråd? Är det en tillfällighet, att man lade två x sex st $\frac{1}{8}$ öre sm 1666 i rad vid en kista i Gamla Hjälmse-ryd (också i Småland; mynten påträffades på 1920-talet)? Talet sex

Myntstöld!

Under myntmässan på Hotel Sheraton i Stockholm den 7-8 oktober stals en $\frac{1}{2}$ -mark 1542 präglad i Svartsjö för Gustav Vasa. Kvaliteten är 01/0. Upplysningar kan lämnas till kommissarie Olle Nyström, spaningsroteln i Stockholm.

har som bekant ett urgammalt samband med sexualitet; myntnedläggningen kan därför ha något med tanken på liv och uppståndelse att göra? Vad tänkte och kände Bellmans åhörare, när han föredrog sin epistel 82:

"Kloto ren ur syrtuten
avklippt en knapp vid Karons bud."

Var knappen av metall och gick det sålunda att lura Karon? Hur kände sig de anhöriga i Norrbotten 1915, som redan plockat fram kopparslantar att lägga på den avsmalnades ögon, när den sjuke tillfrisknade? Och hur kände sig den sjuke, om han såg kopparslantarna? Hur tänkte sig den man i Värmland livet

efter detta, som omkring 1920 lade sju kronor (ett då inte alldeles obetydligt belopp!) bredvid sin döda hustru i kistan "för att hon skulle ha något att reda sig med dit hon kom" (Hagberg a.a. s 214)?

Frågorna kan mångfaldigas på det numismatikens område, som gränsar till religions- och kyrkohistoria.

LITTERATUR:

Bland annat är kyrkofynd av mynt kortfattat publicerade i Kungl Myntkabinettets årsberättelser i Nordisk Numismatisk Årsskrift 1936ff samt i Statens Historiska Museum och Kungl Myntkabinettet, Samlingarnas tillväxt.

MEDALJER ÖVER MYNTTYPER PRÄGLADE UNDER GUSTAF V:s REGERINGSTID

Myntverket utger fyra medaljer över olika mynttyper präglade under Gustaf V:s regeringstid. Medaljerna präglas i begränsad upplaga och förre myntgravören Léo Holmgren svarar för den konstnärliga utformningen.

Fakta om medaljerna				
Medalj	Metall	Diam	Vikt (g)	Pris
Guldmynt	Guld 23 K	18 mm	4,6	225.—
Jubileumsmynt	Silver 925/1000	36 mm	27	80.—
Silver- och kopparnickelmynt	Silver 830/1000	32 mm	18	60.—
Järn- och bronsmynt	Brons	32 mm	16	40.—

Samlatset innehållande samtliga fyra medaljer 350:—
Priserna inkluderar kassett, frakt- och postförskottsavgift samt moms och gäller t.o.m. 1977-12-31. Leverans sker mot postförskott med början under december 1977.

Åtsidorna visar en bild av Gustaf V, på ena sidan därom lilla riksvapnet och på andra sidan Konungens monogram samt därunder texten: Mynttyper präglade under Gustaf V:s regeringstid 1907-1950. Åtsidorna är gemensamma för de fyra medaljerna.

Frånsidorna visar olika mynttyper präglade under Gustaf V:s regeringstid. På guldmedaljen återfinns guldmynten i valören 5 kr med året 1920 och i valören 20 kr med året 1925. Den ena silvermedaljen upptar samtliga jubileumsmynt och den andra silvermedaljen upptar de olika typerna av silver- och

kopparnickelmynt. Bronsmedaljen upptar de olika typerna av brons- och järnmynt. Medaljerna är präglade i myntverkets nya stora myntpress med flerslagsautomatik.

Vid samtidig beställning av alla fyra medaljerna levereras dessa förpackade i särskild samlingskassett med guldtryck. Medaljerna kan även beställas var för sig varvid leverans sker i små kassetter utan tryck.

Medaljerna präglas i en upplaga av max 10 000 ex av vardera.

Myntverket, Box 401, 631 06 Eskilstuna, 016-12 03 00

**Kungl Myntkabinettet,
Statens museum för
mynt-, medalj- och
penninghistoria**

Narvavägen 13-17, 2 tr
Stockholm

(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Utställningar: Svenska mynt
från 1000-talet till nutid,
Mynt från forna svenska
besittningar, Världens mynt
under 25 århundraden,
Sveriges medaljhistoria och
Medaljens konsthistoria

Tillfällig utställning
från 11 oktober:

Från aes rude i Rom till lira
i Italien
En historisk krönika i 2500 år

Museet:
Måndag - fredag 11 - 16
Lördag och söndag 12 - 17

FRÅGE-SPALTEN

Om du vill göra en fråga om ett mynt eller något annat föremål i din egen eller någon annans samling eller du vill diskutera någon uppgift i den numismatiska litteraturen, så skriv till MYNTKONTAKTS FRÅGESPALT.

Skicka gärna med ett tydligt foto av föremålet. Avritningar, blyerts-kalkeringar och sådant duger inte.

Men skicka inte in frågor rörande samlarvärdet på dina föremål. Frågor om värdet besvaras inte.

Skriv helst på maskin och bara på en sida av papperet. Underteckna med namn och adress; anonyma brev publiceras inte.

Suomalaiset lukijamme
voivat, jos niin haluavat,
kirjoittaa kysymyksensä
suomeksi.
Me käänämme
mielemme kysymykset
suomesta ruotsiksi.

Jag har en Wermlands Enskilda Banks sedel å 10 kronor, utgiven 1891 (A. Platbarzdis, Sveriges sedlar III, s 73, nr 41). På sedelns baksida finns ett porträtt. Vem föreställer det?

Många svenska privatbankssedlar är som bekant tryckta i England hos firman Bradbury Wilkinson & Co. Finns det någon litteratur om detta? Är det bekant vad tecknarna och gravörerna hette?

Hans Hellberg, Sundbyberg

Svar:

Din sedel är tryckt hos Jacob Bagges sedeltryckeri i Stockholm. Porträttet på sedelns baksida föreställer hertig Karl, sedermera Karl IX. Som hertig av Värmland gav han 1584 stadsprivilegier åt den gamla tings- och marknadsplatsen Tingvalla, som då fick sitt namn ändrat till Karlstad.

I två uppsatser av Ernst Nathorst-Böös i Nordisk Numismatisk Årsskrift 1971, s 149ff, och 1972, s 120 ff, får du många uppgifter om till-

Til

MØNTAUKTION 12

April/Maj 1978

modtages møntsamlinger f. eks. middelalder, guld og sølv mønter fra
DANMARK, NORGE, SVERIGE

samt

Antikke mønter, Numismatiske biblioteker

Prenumeration 1978
(Auktionskataloger + opn.priser)
Skr 25.—

GERT HORNUNG MØNTHANDEL

Vimmelskaftet 47, DK-1161 KØBENHAVN K.
Telefon: Lokal (01) 15 06 20, International 00945 1 15 06 20

SKALA 2:3

verkningen av svenska privatbanks-sedlar hos Bradbury Wilkinson & Co.

Platbarzdis säger i sitt ovannämnda arbete, s 35, att han inte kunnat erhålla några uppgifter om tecknarna av de svenska privatbanks-sedlar, som trycktes i England. Inte heller lyckades Nathorst-Böös vid besök hos Bradbury Wilkinson & Co. få svar på frågan vilka artister som stod bakom de där tryckta svenska privatbanks-sedlarna: det lär ej "finnas något material, som kan ge en ledtråd beträffande individens insats", skriver han 1971, s 150.

Torgny Lindgren

I augustinumret av MYNTKONTAKT lovade vi att svara på några ytterligare frågor framställda av Anders Frösell. Här följer en av dem:

Jag skulle dessutom vilja veta mer om de s k "guldbrakteaterna", var de enbart smycken, vet man var de gjordes och under vilken tids-

NYUTKOMMEN!

Sveriges Mynt 1818-1977

Värderingspriser 1978

Pris 15: 95

3:e omarbetade upplagan

Finns hos Er mynthandlare

Numismatiska Bokförlaget AB

Box 7183, 103 85 Stockholm

period de präglades, om de präglades med stamp eller "bit för bit"?

Anders Frösell, Järfälla

Svar:

De nordiska guldbrakteaterna från 400-500-talen har hittats i jorden, särskilt i Danmark, Västsverige, Sydnorge samt på Öland och Gotland. De är alltså tillverkade där men också spridda till norra Tyskland. De är präglade med stampar,

Den berömda Vadstena-brakteaten från folkvandringstiden innehåller hela den äldre runraden eller alfabetet. Vikingatidens runstenar är ristade med yngre runor. Foto: Nils Lagergren, ATA, efter en kopia av originalet vilken gjordes på Statens Historiska museum innan guldbrakteaten försvann på 1930-talet.

till en början med aders och revers som de romerska mynt de ursprungligen efterbildar, men senare ensidiga. Diametern är 2-3 cm, men denna utgör ibland bara centrum i en stor platta, på vilken man i koncentriska cirklar insatsat geometriska ornament, varierande i de olika kretsarna, streckade trianglar, punkter, bågar, S-formade, till snodder hopfogade stämplor m.m.

Noggrannheten i detta arbete är fullständig och beundransvärd. Den visar att tillverkningen skett på ett fåtal verkstäder. Hittar man en gång en sådan, kommer den än så länge okända tekniska attiraljen i dagen. Ciselering och gravering har ej förekommit. Råmaterialet utgöres av romerska solidi, vilka smälts till tunna plåtar eller hamrats ut och sedan polerats.

Guldbrakteaterna hade karaktär av amuletter-smycken, ej betalningsmedel. Senare smyckebrakteater från vikingatiden är drivna mot en matris (ej präglade) och försedda med filigransdekor.

Mot 1100-talets slut börjar man i Sverige efter tysk förebild slå myntbrakteater i silver (1 penning,

någon gång 1/2), som ej får förväxlas med de ovan skildrade.

Se för övrigt böcker av P V Glob och M Mackeprang (danskar) samt Herje Öberg och Mats Malmer; dessutom M Stenberger, Det forntida Sverige.

Harald Wideen

Vad vill du läsa om i Myntkontakt?

Vi vill gärna låta våra läsare i skilda daler av landet få komma till tals i MYNTKONTAKT. Om du tycker att ett visst numismatiskt ämne bör behandlas i form av en artikel — eller kanske i en artikelserie — i MYNTKONTAKT, så skicka in ditt förslag till oss.

Redaktionen

MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96 · Fack, S-104 32 Stockholm 19
T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)
Telefon 08-34 34 23

Köper • Byter • Säljer • Värderar

Kommissionsuppdrag

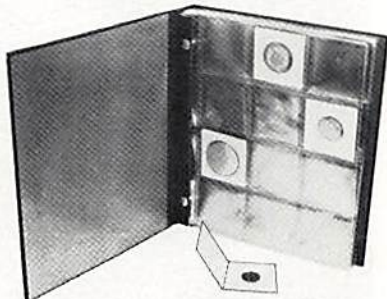
Mynt • Sedlar • Medaljer • Tillbehör

Numismatisk litteratur

Öppet: vard. 11—18, lörd. 9—14

COIN

KVALITETSPÄRMEN för myntfodral
från Dansco. USA
(En av världens mest sålda)

Stadig och gedigen i bokformat
Pärm med blad 39:50 inkl. moms

PAKETPRIS!

Pärm med 100 fodral 52:50 inkl. moms
(4 storl. passar alla mynt)
Kvantitetsrabatt för återförsäljare

MATTSSONS MYNTHANDEL

Kungsängsgatan 21 B, 753 22 Uppsala
Telefon 018-13 05 54

MYNT-TORGET

SÄLJES

Polletter, Seth Nilsson 4 olika ca 01 40:—, 50 olika utländska sedlar olika kval. 85:— + porto. Anders Tullberg, Bredängsvägen 220, 4 tr, 127 32 Skärholmen.

Mynt, myntsamlingar, medaljer. 130 objekt. Full returrätt inom 10 dagar. Lista gratis. Gert Jonsson, Rönng 3 A, 641 00 Katrineholm. Tel. 0150-167 17 lördagar och söndagar.

MÄSSOR

12-13 november. Myntmässa med auktion på Vinger Hotell i Kongsvinger, Norge. (Se annons)

4-5 mars 1978. SIM-våren 78 — Stockholms Internationella Myntmässa på Hotel Sheraton.

22-23 april 1978. MYNT 78. 4:e internationella numismatiska mässan i Idrottens Hus, Helsingborg.

AUKTIONER

12 november. Galerie des Monnaies GmbH och B. Ahlström Mynthandel AB. Parkhotel, Düsseldorf. Svenska mynt.

26-27 november. Hirsch Mynthandel AB. Operaterrassen, Stockholm. (Se annons)

Alex Bykov död

Den kände forskaren i orientalisk numismatik, före chefen för Eremitagets myntkabinett, professor Alex Bykov, har avlidit i Leningrad i den höga åldern av 86 år. Han behärskade flera orientaliska språk och var Sovjetunionens främste kunnare av de asiatiska mynten, inräknat de kufiska. Han besökte Sverige 1957 på inbjudan av Kungl. Myntkabinettet och Svenska Numismatiska Föreningen samt höll föreläsning om den kufiska myntforskningen i sitt land; han reste också till Uppsala och Lund för studier.

Eremitaget var hans livsintresse — i sin barndom hade han tjänstgjort där som kejserlig hovpage och sedan 1920-talet var han anställd vid myntkabinettet. Hårt drabbad av andra världskriget — hans närmaste svalt ihjäl under Leningrads belägring medan han själv var nödsakad att bevaka de evakuerade samlingarna långt österut — levde han under senare år endast för forskningen, som han bedrev i trots av ett svårt hjärtfel. *LLI*

KÖPER, SÄLJER, BYTER och VÄRDERAR

Svenska och utländska mynt
sedlar, medaljer, polletter och
tillbehör, frimärken och brev

LAGERLISTA SÄNDES GRATIS

MYNTAFFÄREN NUMIS

Vallgatan 1, Box 2332
403 15 Göteborg
Tel. 031-13 33 45
Vard. 11-18, lörd. 10-14
lunch 14-14.30

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybergsgatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Lagerkatalog utkommer två gånger årligen

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

MÖTEN

FAGERSTA. Fagerstabygdens myntklubb sammanträder första måndagen i varje månad kl 19.00. Lokal: AB Västanfors Industriers matsal.

FINSPÅNG. Finspångs myntklubb sammanträder sista torsdagen i varje månad utom december. Lokal: Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4.

GÖTEBORG. Göteborgs Numismatiska Förening. Allmänna möten hålls på Restaurant Hantverket kl 19.00 den 14 november (årsmöte) och 12 december. Medlemsträffar i GNF:s lokal Haga Kyrkogata 3 kl 19.00 den 24 oktober (sedlar) och 28 november (kvalitetsbedömning).

HÖRBY. Frosta Numismatiska Förening. Möte med auktion äger rum på Ungdomsgården i Hörby kl 19.30 den 24 november och 15 december. Visning av auktionsobjekten från kl 18.30. Auktionslistor utskickas på begäran. Nya medlem-

mar välkomna. Upplysningar per tel 0415-108 07 eller 0415-100 78.

KRISTIANSTAD. Kristianstads-ortens Numismatiska Förening sammanträder fredagarna 18 november och 16 december kl 19.30 på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad. Efter förhandlingarna följer auktion. Auktionsobjekten visas från kl 18.00. Listor och upplysningar ges av Ingvar Nilsson, Box 11 068, 291 11 Kristianstad. Tel 044-713 28.

NYKÖPING. Myntklubben Nicopia håller möte onsdagarna den 2 november och 14 december i Pensionärgården, V:a Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19.00. Nya medlemmar välkomna. Upplysningar och auktionslistor tel 0155-326 75.

SIGTUNA. Sigtuna Myntklubb, Box 44, 190 40 Rosersberg, anordnar klubbafon i Drakegården, Sigtuna, den 9 november samt den 17 december julutfärd till Nyköping. Upplysningar per tel 0760-353 23.

STOCKHOLM. Samlarförbundet Nordstjärnans myntsektion av S:t Erik i Stockholm har sammanträde den 8 dec kl 19.00 på Karlbergsvägen 32 A. Ax O Larsson visar diabler och kommenterar sin motivsamling om "Krig och Satans mördare".

SÖDERTÄLJE. Tälje Myntklubb håller möten den 17 november och 15 december i Föreningsgården, Torekällberget, kl 19.00. Upplysningar tel 0755-185 68.

TRELLEBORG. Trelleborgs myntsamlarklubb sammanträder andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti kl 19.00. Lokal: Södersläts Sparbank. Upplysningar tel 0410-345 44.

UPPSALA. Numismatiska Klubben. Måndagen den 21 november kl 19.30: Auktion, Skandia. Fredagen den 9 december kl 19.30: Julfest, Stadshotellet.

VÄXJÖ. Värends Numismatiska Förening sammanträder den 13 november och 2 december kl 19.30 på Restaurang Munken i Växjö.

KÖPER - SÄLJER BYTER

SVENSKA MYNT

• Bra sortering av tillbehör med förmånliga rabatter. Prislista över mynt, sedlar, mynttillbehör, frimärkstillbehör och litteratur skickas gratis.

FIRMA ARNE E. HEDLUND

Box 3144, 162 03 Vällingby
Telefon 08-89 52 01

Vardagar 18-20, lördagar 10-17

• Sysslar huvudsakligen med postorder men personligt besök kan ske efter överenskommelse.

R. UPPGRENS MYNTHANDEL

Renstiernas Gata 29

*Köper, säljer, värderar
svenska o utländska mynt.*

•
*Tillbehör
Litteratur*

•
Öppettider: vard. 9-18
lunch 13-13.30, lörd. 9-13

Postadress:
Box 11 080, 100 61 Stockholm
Telefon 08-44 82 81

Sporrongs Samlar Sällskap

höll sin samlardag på Hotel Sheraton i Stockholm söndagen den 16 oktober. Roland Palmquist från Sporrongs gjorde i sitt hälsningsanförande några reflexioner kring konstmedaljen som samlarobjekt och hoppades, att den främst skulle förbli något man köpte av intresse för konstnären och temat, inte av spekulat. Förste intendent Ulf Abel höll föredrag med färgbilder om Carl Milles som medaljkonstnär — den första medaljen från 1916, den sista från 1955, samma år som konstnären avled. Milles hade stor betydelse som förnyare av den svenska medaljkonsten, även om hans arbeten på detta område inte var så många. I en monter var Milles präglade medaljer utställda.

Lars O Lagerqvist, ordförande i FIDEM, berättade om denna 40-åriga organisations verksamhet och

om kongressen i Budapest (se MYNTKONTAKT 1977/8).

Till sist kåserade förre konsert-huschefen Johannes Norrby om fyra stora nordiska kompositörer — Nielsen, Sibelius, Grieg och Stenhammar, över vilka medaljer nyligen präglats modellerade av Kauko Räsänen.

Efter lunchen vidtog den sedvanliga medaljauktionen. Budgivningen var tidvis ganska matt, särskilt beträffande de stora guldserierna. Vissa favoriter — t ex Carl (XVI) Gustaf 25 år och Miljövårdsåret — gick som vanligt till ganska höga priser.

En illustrerad katalog över Sporrongs produktion för samlare, *Konstmedaljer 1971/76*, har just utkommit. Den omfattar 91 illustrerade sidor och avslutas med konstnärsgrafier. Pris 15 kr. LLt

LANZ GRAZ

Österrike

AUKTION IX

den 2 december 1977,
Hotel Daniel, Graz

MYNT OCH MEDALJER FRÅN TYSKA FURSTEHUS

Stora sällsyntheter ur märkliga gamla samlingar: Multipeltalrar, Talrar och medaljer i silver och brons.

AUKTION X

den 3 december 1977,
Hotel Daniel, Graz

1000 ANTIKA MYNT

Keltiska, grekiska, romerska, bysantinska, östgotiska och vandaliska mynt i guld, silver och brons, däribland många stora sällsyntheter och välbevarade exemplar.

Rikt ill. katalog pris Skr 20: —, som kan bifogas som check.

Skriv till

MÜNZHANDLUNG LANZ,

Hauptplatz 14, Postfach 677,
A-8011 GRAZ, Österrike

KMSK
MESSE

Kongsvinger Myntsamler klubb

Postboks 228, 2201 Kongsvinger

Kongsvinger Myntsamlerklubb arrangerer lördag 12. og søndag 13. november 1977 Myntmesse med auksjon på Vinger Hotell i Kongsvinger. Flere mynthandlere deltar. Auksjonskatalog m. nærmere opplysninger, og som inneholder ca. 400 objekter, kan fås ved henvendelse till

Arvid Olsen • Boks 228,
N-2201 Kongsvinger, Norge
Lördag åpner messen kl 1000,
søndag kl 1200

Vi öppnade en filial

i Helsingborg på Kullagatan 38
den 28 oktober. Tel 042-12 25 28

Vår postadress är:

Box 1320, 251 02 Helsingborg

Tidigare verksamhet i Borås fortsätter som vanligt. Vår försäljningslista utkommer i november. Våra kunder erhåller den gratis, övriga mot insändande av porto kronor 5.

Vi kan uppvisa ett rikhaltigt lager av svenska mynt, medaljer, sedlar och polletter. Är Ni intresserad av utländska mynt, tag gärna kontakt med oss.

Vi är alltid i behov av bättre enstaka svenska mynt, ävensom hela samlingar. Mynt tas i kommission.

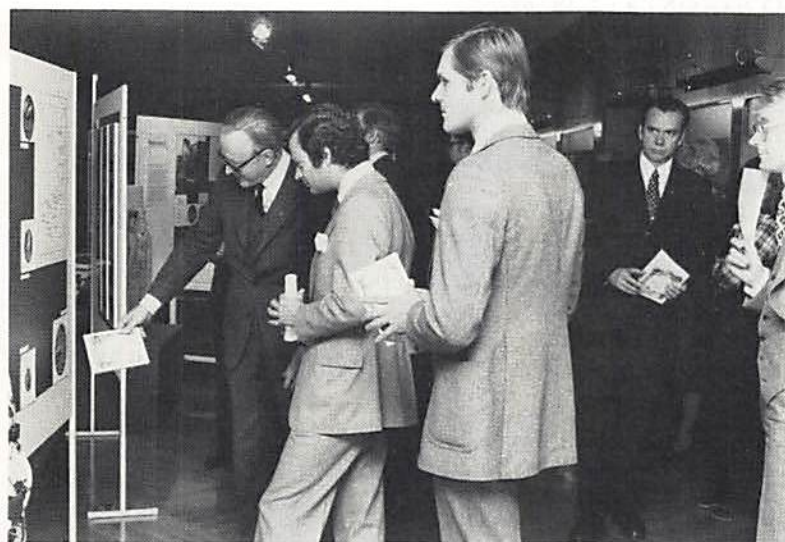
Välkomna!

J. Pedersen mynthandel

(Per och Peter Österlund)

Skolgatan 24, 502 31 Borås
Telefon 033-11 24 96

Ny utställning på Kungl. Myntkabinettet

Från invigningen i Kungl Myntkabinettet. Foto Gunnel Jansson.

"Från aes rude till lira i Italien" heter en utställning, som öppnades den 11 oktober på Kungl Myntkabinettet i Stockholm av HM Konungen och i närvaro av bl a den italienske ambassadören.

Utställningen visar i föremål och bild betalningsmedlens historia i Italien från antiken fram till våra dagars säregna privata betalningsmedel, "sedlar" och tryckta checkar, som får ersätta de lägsta valörerna i detta inflationsplågade land.

Utställningen har anordnats av antikvarien jur dr Ernst Nathorst-Böös och fil kand Harald Nilsson.

Den är både underhållande och pedagogisk samt följer en kronologisk uppställning med skärmar, där text och samtida illustrationer återfinns; då och då är de avbrutna av montrar.

Samma personer har också utgivit ett illustrerat häfte om 32 sidor med samma titel som utställningen; det behandlar Italiens mynt-, sedel- och bankhistoria på ett överskådligt sätt.

Detta kan beställas från Kungl Myntkabinettet, Box 5405, 114 84 Stockholm, pris ca 10 kr.

Utställningen pågår till 1 mars 1978. LLT

KARL XII:s NÖDMYNT

Kval.	7	6	5	4	3
Kronan	160	95	75		25
Pub. Fide		160	85		
Wett o W	160	115	75	45	25
Flink o F	115	85	65	45	25
Jupiter				45	25
Saturnus	175	135	90	45	25
Phoebus		95	70	45	25
Mars	215	165	125	45	25
Mercurius	135	85	65	45	25
Hoppet	285	185	135	65	45

1976 års set, ocirk	30.—
i Sandhillskasset	35.—
i Myntverkspack	40.—
Trelleborgs lokalmünt 1977	
10 kr brons	35.—
100 kr silver	275.—
Moms ingår. Porto tillkommer	

Myntet i Malmö

St. Nygat. 17, 211 37 Malmö
Telefon 040-12 99 30

ERT NAMN

OCH
ADRESS

och Ni får efter hand vår
prislista

STOR SORTERING
MODERATA PRISER

Vänd Er med förtroende till

GÄVLE MYNTHANDEL AB

S. Kungsgatan 19
Postadress:
Box 6124, 800 06 Gävle
Telefon 026-12 82 25

Öppettider: 16-18
lördagar 9-13

TB MYNT HB

U. Thimberg R. Berglund
Prislista nr 6 sändes gratis
på begäran

KÖPER BYTER SÄLJER

MYNT & TILLBEHÖR
LITTERATUR

Erstagatan 14
116 36 Stockholm
Tel. 08-41 01 33

Öppethållande:
Vard. 10-18
Lörd. 10-13

**Köp, sälj och värdera
hos**

Mynthandeln TICALEN

STUREPLATSEN 3
S-411 39 GÖTEBORG
Tel 031-20 18 11

Öppet fredag 16-18
lördag 09-14

- REJÄL BEHANDLING
- HUMANA PRISER

Medlem av
Sveriges Mynthandlars Förening

Jul-, Mors-, Årstallrikar, äggkoppar, krus, figurer m m

*Samtliga fabrikat, årgångar
oftast i lager för omgående
leverans — detalj - engros*

**F:a
BO SVENSSON**

Box 638, 601 14 Norrköping
Gatuadress: Hospitalsgatan 8
Telefon 011-10 75 29

Mynt i 300-årigt fartygsvrak

Tack vare ett samarbete mellan arkivforskare och sportdykare har vraket efter en mälärjakt, förlist 1662, kunnat lokaliseras i Granfjärden utanför Västerås. Bland de av dykarna bärgade föremålen märks även ett antal plåtmynt.

Det var ett rättegångsprotokoll från år 1663 som förde vrakletarna på spåren. Det berättade i detalj om hur en mälärjakt, lastad med bland annat plåtmynt, förlist på sin resa från Västerås till Stockholm. Genom att följa den i protokollet beskrivna resvägen lyckades sportdykarna hitta det grund som båten rönt på.

Undersökningarna av vraket fortsätter; man hoppas på att finna ännu mer av plåtmyntslasten.

Myntverket smälter 10-kronor

Trots att den stora upplagan av 10-kronan 1972 till Gustav VI Adolfs 90-årsdag aldrig slutsålades, så gjorde Myntverket en viss förtjänst på de osålade mynten. Av de 2 miljoner präglade mynten — som utbjöds till 5 kronors överkurs — fick 700.000 gå i smältgrytorna. Silvret till dessa mynt kostade år 1972 ca 3 miljoner kr; nu inbragade försäljningen av de demonetarerade mynten 5,7 miljoner kr; från vinsten får dock dras inflation, räntekostnad m m.

Rättelse

I föregående nr av MYNTKONTAKT angavs att anbud till Dansk Numismatisk Förenings auktioner (gäller endast till Nordisk Numismatisk Union anslutna förenings medlemmar) skulle skickas till civilingenjör K E Mortensen. Detta var ett missförstånd från vår sida i det att han är auktionsansvarig; det är alltså provinsrepresentanten som tar emot anbudet. Denne är liksom tidigare: Malermester Jerry Meyer, Arnesvej 38, DK-2700 Brønshøj, Danmark. Tel. 00945-1 28 30 20.

Mynt i kvalitet 0

1 kr 1949 32:—, 50 öre 1947N 115:—, 1953 150:—, 25 öre 1938 42:—, 1941 32:—, 1940N 160:—, 1941N 180:—, 10 öre 1938 32:—, 1941 28:—, 1940N 75:—, 1941N 210:—, 5 öre 1939 85:—, 1940 110:—, 1952 75:—, 1953 50:—, 2 öre 1939 80:—, 1940 80:—, 1941 75:—, 52 45:—, 53 30:—. Ocirk. årsset 71 i kassett 30:—. Mot postförsk. + porto. 5 dagars returrätt.

L. T. LJUNGBERG
Box 37, 301 02 Halmstad

Ett ögonblick!

Vi ville bara meddela att vi satsar särskilt mycket på vår samlaravdelning söndagen den 4 december.

Göteborgs-Posten
405 02 Göteborg

KÖPER-SÄLJER

*Mynt • Sedlar
Polletter • Medaljer*

Yngve Almer Mynthandel
Storgatan 49
Box 2068, 700 02 Örebro
Telefon 019-13 50 61

Adressändring!

Använd postens adressändringsblankett, som du sänder till:

MYNTKONTAKT
Prenumerationsavd.
Essingestråket 27
112 66 STOCKHOLM

MYNTAUKTION

Lördagen den 18 februari 1978

FRIMÄRKSAUKTION

Söndagen den 19 februari 1978

Till våra kommande auktioner mottager vi material kontinuerligt.
Till auktionen den 18 februari 1978 bör inlämning av material ske snarast,
dock senast den 30 november 1977.

Nr 85

Nr 145

Några resultat från myntauktionen den 22 oktober 1977

Nr 3	Gustav Vasa, Stockholm. Mark 1560	kv. 0	12.000
Nr 5	Gustav Vasa, Svartsjö. Mark 1549	kv. 01	11.000
Nr 38	Kristina. 1/2 riksdaler 1643	kv. 01/0	12.000
Nr 42	Kristina. 6 st Kristinas 1 öre 1639 på ett stycke	kv. 1/1 +	14.000
Nr 81	Fredrik I. Dukat 1732	kv. 1 + /01	18.000
Nr 82	Fredrik I. Dukat 1740	kv. 1 +	11.500
Nr 83	Fredrik I. Jubileumsriksdaler 1721, sign.	kv. 01	14.500
Nr 85	Fredrik I. Serafimerriksdaler 1748, praktex.	kv. 01/0	48.000
Nr 111	Gustav III. Dukat 1776	kv. 1 + /01	10.500
Nr 112	Gustav III. Dukat 1786	kv. 1 + /01	13.500
Nr 135	Karl XIII. Dukat 1817	kv. 1 + /01	12.000
Nr 145	Karl XIV Johan. Riksdaler 1829. Troyska Ass	kv. 01	35.000

SVEA

MYNT & FRIMÄRKSHANDEL AB

Stureplan 4 · Box 7232, S-103 84 Stockholm, Sweden

Telefon 08-10 03 85, 10 03 95

Bank: Svenska Handelsbanken

Bankgiro 189-3759 · Postgiro 85 96 65-2

